

Geld en God

We hebben stormachtige maanden achter de rug, niet zozeer in meteorologische als wel in bancaire zin. Banken vielen om, zodat miljarden euro's ongecontroleerd door de wereld stroomden en verloren gingen. Mensen werden bang, omdat ze hun spaartegoeden zagen verdampen en hun beleggingen kelderden. Geld verdween als sneeuw voor de zon. Politici grepen in om de wanorde enigszins onder controle te krijgen. Het vertrouwen van spaarder en belegger in de banken was volledig zoek, maar ook de banken onderling vertrouwden elkaar niet meer.

Naarstig werd er gezocht naar de oorzaken van deze crisis. Onbelemmerd winstbejag door de managers van de bankinstellingen, die zich daardoor bovendien persoonlijk verrijkten, lag blijkbaar ten grondslag aan deze crisis zonder dat deze voor hen persoonlijk consequenties had. In zekere zin is deze financiële crisis dan ook een crisis van het materialisme. Het kapitalisme heeft bewezen dat er grenzen aan gesteld moeten worden. Technische oplossingen zoals het overboeken van staatsgelden naar de banken halen niets uit, als men geen oog heeft voor een diepere bezinning op de totale samenhang van het menselijk leven.

Ook de paus heeft zich met deze crisis bemoeid, toen hij zei 'Wie zijn leven bouwt op deze (financiële) realiteit, op materiële zaken, op succes..., die bouwt zijn leven op zand'. Hij raakt hiermee de niet-economische en niet-financiële kern van de bankencrisis: hebzucht en geldzucht. Maar tevens getuigt hij daarmee geen verstand te hebben van economie en van de ingewikkelde mechanismen van het financiële sy-

steem. Bankiers en neoliberale economen maakten hem dan ook dit verwijt: Wat moet een geestelijk leider zich met materiële zaken bemoeien? Toch legt de paus en met hem vele geestelijke leiders de vinger op de eigenlijke wonde. We hebben van geld een doel gemaakt, terwijl het slechts een middel is. En daardoor hebben we een deel van de controle over ons leven in handen gelegd van het geld, dat we konden creëren. Jezus waarschuwt al voor dit gevaar, als hij zegt, dat het ons niets baat, om geld in schuren te vergaren.

Hopelijk biedt deze financiële crisis echter ook de kans om tot een ommekeer in het maatschappelijk denken te komen. Waarden als gemeenschapszin, solidariteit en menselijke waardigheid moeten een hogere prioriteit krijgen. Sociale gerechtigheid en een mondiaal saamhorigheidsgevoel zullen bepalend zijn voor de toekomst van de mensheid. Economie moet immers ook door morele principes beïnvloed worden. 'Waar de hebzucht naar het snelle geld groter is dan het noodzakelijke verantwoordelijkheidsbesef, daar barst de wereld snel uit haar voegen', zei de aartsbisschop van Freiburg.

We mogen hopen dat het vertrouwen van spaarder en belegger in de banken snel hersteld zal worden, zodat de rust terugkeert. Maar dit kan alleen wanneer de banken zich ook door ethische motieven laten leiden. Geld en God hoeven elkaar niet te bijten, maar dat gevaar blijft wel altijd aanwezig.

T.B.

Franciscus

Franciscus
liep door Assisi.
Een oud vrouwtje
kwam op hem af
en vroeg hem
om een aalmoes.

Omdat hij niets anders
bij zich had
dan zijn mantel,
gaf hij die meteen
gul aan haar weg.

Maar
toen hij bespeurde
dat hij trots werd
op zijn eigen gulheid,
bekende hij meteen
aan alle omstanders
dat hij een
verwaande kwast was.

Uit: G.P. Freeman
en Erik van Kerkhoff
Wijsheid van Franciscus.
365 teksten voor elke dag
van het jaar.
Lannoo 2007

November 2008

De Roerom mag zich de laatste tijd verheugen in een flink aantal spontane bijdragen vanuit het veld. Ze kunnen niet allemaal in deze maand november gepubliceerd worden. Wel de bijdragen geleverd aan Samen op Pad (5) en Gedicht Gedacht (17), de artikelen over de Scheutisten (7), de 'rijke' lekenkerk (10), de kerk als herberg gelardeerd met kerkelijke stamgasten uit Haaren (12), respectvol samengaan van godsdiensten (16), de memoires van Hans Küng (18), een opleiding voor nieuwe missionarissen (19) en de pelgrimage naar Peerke Donders (23). Voeg hierbij de columns (10.11.16) en de bijdragen van onze vaste medewerkers met bijdragen over Huub Oosterhuis (8), de musical Jombog (14) en allerlei uiteenlopende onderwerpen (1.3.4.6.22.24). De moeite waard. Zeg het door; geef het door!

De redactie

Nieuws-, service- en communicatieblad voor mensen betrokken bij kerk en samenleving.

Redactie:

Nel Beex-Roos, Franck Ploum, Pieter Reesink, Peer Verhoeven, Marcel Zagers

Medewerkers:

Ton Baeten, Toon van Beek, Josée van Blanckenburgh-Wijnen, Nel van Drie, Frans van Hattum, Joost Koopmans, Jeanne van Leijzen, Suzanne van der Schot, Huub Schumacher, Gérard van Tillo, Nico Tromp, Cor Versteeg, Rob van der Zwan

Vormgeving:

Ad van Beurden, Tilburg

Uitgever:

Stichting 'De Roerom' is gevestigd te 's-Hertogenbosch. KvK 's-Hertogenbosch S 41083196.

Stichtingsbestuur:

Leny Bastiaanssen-Verhoeven, Tilburg; Jan de Beer, Geldrop; Mebius Brandsma, Waalre; Denis Hendrickx, Tilburg; Cees Remmers, Hilvarenbeek; Marlies Scheepens-van Dijk, Tilburg; Bart Verreijt, Soest; Hans Waagemakers, 's-Hertogenbosch; Peter Wouters, Berkel-Enschot

Verschijnt:

Tienmaal per jaar. Prijs € 21,00; buitenland € 32,50

Redactie en administratie:

bezoekadres: Gasthuisring 54, 5041 DT Tilburg; Telefoon (013) 545 58 00 postadres: Postbus 90105, 5000 LA Tilburg

Banken:

Fortis Bank, Tilburg nr. 26.48.19.950; Postbank nr. 3406513

Redactie-secretarie:

Nel Beex-Roos E-mail: redactie@deroerom.nl

Abonnementen-administratie:

Truus Kuipers E-mail: adm@deroerom.nl

Internet:

http://www.deroerom.nl

Productie:

Van Beurden Graphics, Hasseltstraat 96, 5046 LM Tilburg; E-mail: vbg@becos.nl

ISSN 0921-5468

Brieven

Redactie

Verrassing

Wat een verrassing om in De Roerom zo'n uitgebreide reactie op mijn boek te lezen. En dat bovendien van Peer Verhoeven die mij aanspreekt door zijn taalvaardigheid. Ik hoop dat hij nog lang veel mensen mag inspireren. Met dank en hartelijke groet.

Esther van Tijn, Boxmeer

Verademing

Met belangstelling gelezen in de Roerom van oktober: een aangename verademing in kerkelijk Nederland. Goede moed en hierbij een eventuele bijdrage voor het blad. Hartelijke groet.

Frans Boddeke, Nijmegen

Leve de Kerk

Met dit e-mailbericht en de daarin aangegeven internet-adressen, wil De Roerom graag uw aandacht vestigen op een interessante bijeenkomst die

vrijdag 21 november a.s. wordt georganiseerd door de stichting *Leve de Kerk*. De Roerom en Leve de Kerk hebben sinds enige tijd een bondgenootschap. Zij herkennen zich in elkaars doelstellingen en hopen elkaar aan te vullen. Daarom stellen we u graag op de hoogte van dit initiatief dat een bijdrage wil zijn aan een actieve kerk midden in de samenleving en gastvrij en uitnodigend in haar uitstraling en boodschap. Ook mensen uit uw parochie nodigen wij van harte uit om naar Utrecht te komen. We stellen het op prijs als u via uw pa-

rochieblad en website of met flyers in de kerk de aandacht op dit initiatief wilt vestigen. Zowel de flyer als het persbericht kunnen uitgeprint en overgenomen worden. In deze Roerom staat een interview met Jan Hendriks, die ook op 21 november in Utrecht zal spreken. Eventuele vragen willen wij graag met u bespreken. Met vriendelijke groet.

*pastor Bart Verreijt
bart.verreijt@gmail.com*

Kersttijd

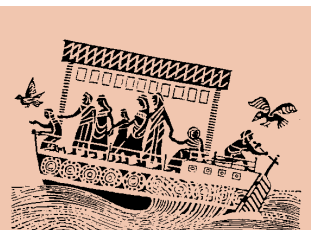
Wij zijn weer in verwachting van de kersttijd, een tijd om op verhaal te komen en het kerstverhaal weer te omarmen. Het is het verhaal hoe God dichtbij ons mensen is gekomen om ons uit te nodigen bij Hem op verhaal te komen. Je geborgen te weten in Zijn hand. Het begint met het kind in de kribbe en eindigt met de wederopstanding en het eeuwig leven. Een magnifiek verhaal en een getuigenis van Gods liefde. Een verhaal dat wij moeten trachten na te volgen. Zodat wij mensen met elkaar een verhaal creëren dat gebouwd is op dat fundament van liefde. Waar de gedachte van kerst niet één keer per jaar langs komt, maar zich in ons dagelijks handelen laat zien. Een wereld die leeft en handelt in Zijn geest is niet zonder pijn of angst of verdriet. Maar wel een liefdevolle plek, waar figuurlijk gesproken, God op zijn beurt weer op verhaal kan komen.

*Ria Lemmers-Dekkers,
Beneden-Leeuwen*

Actief voor Vietnam

Tien jaar geleden begon de familie LaVang in de parochie Lindenholt/Nijmegen actie te maken voor de oorlogsslachtoffers van Vietnam. Het paro-

chiebestuur reageerde enthousiast op het initiatief om elke eerste zondag van de maand Vietnamese loempia's te verkopen. De netto opbrengst daarvan komt - nog steeds - geheel ten goede aan de Vietnamese oorlogsslachtoffers. Vele handgemaakte loempia's zijn vanaf 1998 verorberd. In 2005 richtte de familie LaVang een stichting op, om ook vaste donateurs voor jaarlijkse giften aan dit diaconale project te verbinden. Verhoudingsgewijs is het aantal giften daardoor zeer sterk gestegen! De afgelopen tien jaar heeft de actie bijna € 30.000,- opgebracht. Hiervoor zijn vele rolstoelen gemaakt in Vietnam, waardoor ook de lokale economie kon worden gestimuleerd. Tevens zijn giften terecht gekomen bij enkele weeshuizen, zodat in totaal ruim 300 hulpvragen konden worden beantwoord. Als je de euro omrekent naar de Vietnamese munteenheid dong, dan blijkt er zeer veel extra budget beschikbaar te zijn gekomen voor vele Vietnamese gezinnen. Helaas vallen er jaarlijks nog zeker zo'n 200 slachtoffers als gevolg van achtergebleven landmijnen en door het gebruik van het ontbladeringsmiddel 'Agent Orange', dat als chemisch wapen werd ingezet in de Vietnamese oorlog. Talloze kinderen werden en worden hierdoor met ernstige misvormingen geboren. Financiële hulp voor deze oorlogsslachtoffers is onmisbaar!

Herinnering

Mogen wij hen die hun abonnement nog niet betaald hebben vragen dit alsnog spoedig te doen.

Administratie De Roerom

Op gezette tijden doen

Peer Verhoeven

In de hoop dat een tekst van dienst kan zijn of iemand inspireert om zelf een gedachte te formuleren of een gebed te schrijven, geven wij door wat er hier onder ons ontstaat voor de vieringen die we houden. Tot uw dienst en graag gedaan.

Het is goed op gezette tijden de huisdeur achter je dicht te trekken en je een uurtje te gaan bezinnen.

Het is goed op gezette tijden iets anders te horen dan dagse praatjes, laatste nieuws.

Het is goed op gezette tijden alledag te overstijgen en jezelf te boven te gaan.

Het is goed dat u vanavond omwille van elkaar en in Gods naam hierheen gekomen bent. Welkom !

Herfst

Wat in de lente fris ontsproot en zich trots tooide in de zomer verliest nu kruin en kuif. Ontmanteld - niet dood.

Waar blad en vrucht fleurig schitterden in de zon, zijn nu de takken leeg en kaal. Ontdaan - vol leven.

Waar vogels in symfonie zongen elkaar groetten en lokten, valt het orkest nu stil. Verstild - tot het lente wordt.

Stille getuigen, duidelijke signalen van het leven dat wij mensen delen met al wat bestaat.

Gegeven

Beschouw wat je hebt en wie je bent als gekregen, om-niet gegeven.

Wend wat je hebt meer ten dienste dan ten eigen nutte aan.

Goed gebruikt groeit een talent; niet gebruikt verschrompelt het.

Begenadigden

Sommige kinderen zijn zo muzikaal dat ze 'n wonder worden genoemd. Sommige mensen zijn paranormaal begaafd, zien en horen wat de meesten ontgaat. Anderen hebben 'n wiskundeknobbel of blijken 'n talenwonder te zijn.

Zo zijn er ook begenadigden die voelen wat schuilgaat in de mens,

wat het hart van het menselijk bestaan uitmaakt en waar het met de mens en alle leven doorheen de dood naar toe gaat.

En wat zij daarover zeggen wordt niet langer afgedaan als praat van al te goedgelovigen maar als mogelijk authentiek getuigenis over de mens en zijn bestemming. (Viering Open Kerk 1 november 2008)

Gebed

Wat zou ik eerbiedig zijn wanneer ik besepte dat Gij schuilt in al wat is.

Wat zou ik mild en teder zijn wanneer ik besepte dat Gij doet met mijn handen.

Wat zou ik gerust zijn wanneer ik besepte dat Gij - dat Gij mijn ziel, mijn levensadem bent.

Voorbeden

Die dit seizoen niet verdragen, zichzelf niet meester blijven; die eenzaam zijn, het alleen niet zullen redden. Bid en wees hen nabij.

Die door geweld geteisterd worden door de natuur zwaar geslagen; die door ons pijn zijn gedaan en blijvend littekens dragen. Bid en wees hen nabij.

Die dag aan dag een zware last torsen; die hun leed verzwijgen hun hart niet luchten. Bid en wees hen nabij.

Even

Er is zoveel aan de hand ... Even een uurtje de handen gevouwen in de schoot.

Je hebt zoveel aan je hoofd ... Even een uurtje proberen je gedachten te verzetten.

Er gaat je zoveel aan 't hart ... Hier even een uurtje je hart luchten.

Niets zo

Niets zo onvermijdelijk als aanhoudend zoeken naar het Hart van het leven.

Niets zo moeilijk als vrede en rust in en met jezelf.

Niets zo menselijk als wortelen in de aarde en reiken naar de hemel.

Alleen wie beleeft

Niemand weet wat honger dorst, wat liefde lijden, wat leven is -

alleen wie het mee- en doormaakt, aan den lijve ervaart en diep beleeft.

Niemand weet waar Gij bent, wie Gij zijt, hoe Gij heten moet -

alleen wie U vindt in de jubel van de liefde, de trouw van alledag, in de put van de pijn, op de bodem van het leed -

U de Eeuwige in de tijd.

Herfstbloesem (© Foto: Peer Verhoeven)

Arrogantie

Gérard van Tillo

Er zijn niet veel mensen die de oplossing voor de problemen van deze tijd in de bijbel gaan zoeken. Toch gaan die verhalen ook over de mensen van deze tijd. Neem nu het verhaal over de zondeval.

Volgens het verhaal van de zondeval aten de eerste mensen van de verboden vrucht om aan God gelijk te worden. Maar dit hoogmoedig streven kwam hen duur te staan. Ze werden uit het paradijs verdreven en stonden met lege handen. In plaats van te genieten van de serene rust van de prachtige tuin, moesten ze voortaan in het zweet huns aanschijns hun brood verdienen en werd het al gauw moord en doodslag om hen heen.

Hoogmoed

Ook in ons eigen paradijs blijft het alleen maar goed gaan zolang we niet te hoogmoedig worden. Hoe actueel de schriftverhalen nog steeds zijn blijkt als je probeert na te gaan hoe het komt dat het dikwijls misgaat met wat mensen met elkaar ondernemen. Je komt dan praktisch altijd uit bij menselijke hoogmoed en arrogantie. Synoniemen voor hoogmoed zijn zelfverheffing, eigenwaan, opgeblazenheid. Hoogmoedige mensen hebben een te hoge dunk van zichzelf. Ze willen meer zijn en meer hebben dan realistisch is. Voor al deze eigenschappen wordt ook wel het woord *arrogant* gebruikt, dat afgeleid is van het Latijnse *arrogare*, wat vertaald kan worden met *nog eens vragen, aandringen, opeisen* en *overvragen*. Het woord wordt ook gebruikt voor dingen die teveel opvallen of overdreven zijn. Je kunt je arrogant kleden en in een arrogante auto rijden. Een arrogante badkamer is te groot, te luxe of te decadent.

Economie

De hele financiële crisis en de stagnatie van de economie die we nu meemaken, zou je kunnen herleiden tot hoogmoed en arrogantie. De agressie-oorlogen die George W. Bush ondernam tegen Afghanistan en Irak zijn te zien als een overreactie op de terroristische aanvallen op de Verenigde Staten. Door de krapte op de financiële markt die mede door de geldverslindende oorlogsmachine ontstond, werden de banken terughoudend om elkaar geld te lenen en hypotheeken te verstrekken. De kredietcrisis, mede hierdoor ontstaan, heeft vooral gevolgen voor de huizenmarkt. Plotseling wreekt zich, dat

Ramón de Mur, *Verdrijving uit het aardse paradijs*, 1402-1412

mensen geneigd zijn verder te springen dan hun polsstok lang is, met alle gevolgen die dit kan hebben voor particulieren, banken en zelfs voor hele landen en de wereldeconomie.

Criminaliteit

Het getuigt ook van hoogmoed als mensen de wetten overtreden en geen rekening houden met de rechten van anderen. De reeks moorden die in het Amsterdamse criminele circuit plaatsvond in verband met belangen in de vastgoedsector laat zien hoe mensen soms voor eigen rechter spelen en zich aanmatigen te beslissen over leven en dood, wat in feite alleen aan God toekomt. Maar ook ander onrecht dat anderen wordt aangedaan zoals mensen moedwillig lichamelijk letsel toebrengen, zich wederrechtelijk hun eigendom toe-eigenen of hen onthouden wat hen rechtens toekomt, getuigt van een hoge mate van arrogantie. Dit is vooral ergerlijk, wanneer het gebeurt in situaties waarin de slachtoffers geen verweer kunnen bieden, omdat de daders hen in hun macht hebben en ongehinderd misbruik kunnen maken van hun positie. Het is helemaal erg, als de daders zo'n hoge positie bekleden, dat dergelijk gedrag niet van hen verwacht wordt en zij juist daardoor

ongestoord hun gang kunnen gaan zonder zich te hoeven verantwoorden.

Overvragen

Maar zoals uit de gegeven begripsomschrijving blijkt, hoef je geen misdaad te plegen om hoogmoedig te zijn. Het kan al arrogant overkomen als je teveel aandacht vraagt voor jezelf, bijvoorbeeld door op te scheppen en almaar in het middelpunt van de belangstelling te willen staan. Het is ook arrogant om te veel eisend te zijn en alles naar je toe te willen trekken. Mensen die in de problemen komen als zij de rente voor een te hoge hypotheek niet meer kunnen opbrengen, merken aan den lijve hoe hoogmoed ten val kan komen. Zo kun je ook het leven zelf overvragen. Sommige mensen houden zich met zoveel zaken bezig en bouwen zoveel contacten op, dat zij voor niemand meer tijd hebben en op den duur de zaken niet meer kunnen overzien. Zolang dit op zakelijk vlak ligt en zij daardoor verliezen lijden is het eigen schuld dikke bult. Maar het komt ook voor op het meer existentiële vlak van relaties en seksuele contacten. Als je naar de miljoenen contactadvertenties in bladen en op het internet kijkt, moeten daar gezien het grote aantal ook mensen met gezinnen onder zijn. De vraag is dan, of zij met die nieuwe contacten hun relatie en hun gezin niet op het spel zetten. Want het is al moeilijk genoeg om een relatie goed te houden en kinderen op te voeden. Als ouders dan hun geluk in feite daarbuiten gaan zoeken is het risico, dat de altijd subtiele verhoudingen binnen het eigen gezin daar niet tegen bestand zijn.

Bijbel

De joods-christelijke godsdienst, zoals die zijn neerslag heeft gekregen in de heilige schrift, is er op gericht om hoogmoed te vervangen door nederigheid (deemoed), en in plaats van op arrogante wijze eisen te stellen, te geven en te vergeven. In de verhalen van het oude testament komt hoogmoed ten val en reageert JHWH met barmhartigheid op de ontrouw van zijn volk. De teksten uit de evangeliën sporen zonder uitzondering aan tot een houding van overgave, offerbereidheid en liefde. In Matteüs 11, 28-30 geeft Jezus in deze geest een alternatief voor de sores die hoogmoed en arrogantie met zich meebrengen waar hij zegt: *'Kom naar mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal ik jullie rust geven'*. Het is een aansporing waarmee gezegd wil zijn, dat leven volgens de uitgangspunten van het evangelie mensen gelukkiger maakt dan alles naar je toe halen en je boven anderen verheffen.

Samen op pad

Redactie

Op deze pagina gaat de aandacht uit naar mensen met een beperking - en wie is en blijft zonder? - en krijgen zij het woord.

Marietje

zeg maar gewoon
marietje tegen mij
of vrouwtje
geen mevrouw

iemand die mij niet kent
zal mevrouw zeggen
maar ik heb het niet graag
ik ben gewoon Marietje

Vroeger op de lagere school kon Marietje niet goed leren; ze was wat men noemde een zorgenkind. Toch kreeg Marietje altijd een goed rapport, omdat ze iedere dag trouw naar school en kerk ging. Toen haar broer en zussen trouwden zochten de ouders voor Marietje een beschermde woonplek. Meer dan vijftig jaar woont Marietje bij Dichterbij, een zorginstelling voor mensen met een verstandelijke beperking. Daar heeft ze jaren veel betekend voor bewoners en groepsleiding door op haar eigen manier met veel toewijding klaar te staan en te willen helpen. De laatste jaren is haar gezondheid brozer geworden en vertoef ze het liefst op haar kamer met vertrouwde spulletjes om zich heen. Het geloof waarmee Marietje op de lagere school een goed rapport haalde, heeft ze heel haar leven vastgehouden. Door de eigen betekenis die ze er aan geeft is het voor haar van onschatbare waarde op heel veel momenten van de dag. Op deze pagina vertelt Marietje hier iets over. *Els Bloemen*

kruisje

ik vind het een beetje gek
dat mensen niet meer bidden
geen gebedje zeggen
of zelfs geen kruisje maken

dat ze niet bedanken
voor de boterham

veel mensen
bidden niet meer voor het eten
ik bedank altijd
voor de boterham
en voor het eten

bidden

ik bid 's morgens
als ik opsta
voor het eten
na het eten
en voor ik ga slapen

ik bid
voor mijn eigen
en voor mijn familie

ik bid ook
voor de nachtdienst
voor de dokters
voor de ambulances
voor de polities

die hebben allemaal vaak
een zware dag en zware nacht
als ze moeten werken

in de hemel

als ik naar de hemel ga
moeten handdoeken
en washandjes mee
die ik daar op kan vouwen
anders heb ik in de hemel
niks te doen

ze zeggen wel eens
dat ik in de hemel
niet hoeft te werken

maar als ik in de hemel
overdag op ben
heb ik graag iets te doen

het liefst

het liefst
wil ik niet
onverwacht doodgaan
als het kan
wil ik van lieve mensen
afscheid nemen

een beetje praten
met de dokter
met de nachtdienst
met de priester
met mijn familie

het liefst
wil ik dat ik iedereen
een hand kan geven
dat ik van alle lieve mensen
afscheid neem

De marathon

Het initiatief om mee te doen aan de marathon is uitgegaan van de afdeling sport van de school van Joris. Joris gaat iedere dag naar school op Blixembosch. Met veel plezier. Hij wordt gehaald en weer thuisgebracht. De school hecht eraan mee te doen aan de activiteiten die de stad Eindhoven biedt.

Voor de onderbouw, waartoe Joris behoort kan er 3 of 6 km gelopen worden. 's Morgens voor de officiële marathon. Dit jaar voor de tweede keer. Hans had na het beëindigen van de eerste keer marathon al ingeschreven om nu 6 km te lopen, toen niet wetend, dat het tweelingzusje van Joris wel mee wilde lopen. De 6 km bleek dan ook behoorlijk pittig voor Jolein! En die spanning merk je ook bij Joris. Hij 'loopt' ook mee! En hoe! En als je het dan beiden gehaald hebt, mag je best trots zijn op de gekregen medaille.

Steeds probeert Hans om het hele gezin met een activiteit mee te laten doen. Wanneer begin juni Jolein met de school de avondvierdaagse loopt en er vaders of moeders nodig zijn dan loopt Hans mee maar ook Joris. Zo is onze gezinssamenstelling, aldus Hans.

Jolein, Joris en vader Hans

Bidden op vele manieren

Huub Schumacher

Als je met 'bidden' eerst en vooral een bepaalde houding, een way of life bedoelt over wát voor houding heb je het dan? En hoe kun je in je leven een dergelijke houding gaande houden?

Henri Nouwen karakteriseert in *Met Open Handen* het eigene van de biddende houding en brengt onder woorden hoe een dergelijke houding gaande blijft. Vooral het laatste is nu interessant. Het eigene van een 'biddend leven' typeert hij aldus: 'Een biddend leven is een leven met open handen, waarbij je je niet schaamt voor je zwakheid, maar je realiseert dat het voor de mens volmaakter is zich door de ander te laten leiden dan alles in eigen hand te willen houden.'

Hoe gaande houden?

Over wat 'de aandrijving' tot een biddend leven mag heten zegt Nouwen: 'Pas binnen een dergelijk leven krijgt een gesproken gebed zin. Een gebed in de kerk, aan tafel of op school, is slechts een getuigenis van wat ons hele leven wil zijn. Zo'n gebed herinnert je eraan dat leven bidden is en het nodigt je uit dit steeds meer waar te maken.' Hier staat klip en klaar, dat alle vormen van 'gesproken' gebeden - of breder: van alle 'expliciete gebeden' - geen doel in zichzelf zijn, maar in dienst staan van iets wat daar ver bovenuit gaat, namelijk een totale levenshouding. Om die houding gaat het als je aan 'bidden' denkt; en wat wij dan kennen als 'gebeden' staat in dienst van die houding.

Door van alles

Bij 'gebeden' valt aan van alles en nog wat te denken. In eerste instantie aan de niet te overziene waaiers gesproken gebeden. Om een greep te doen: de psalmen, het getijdenboek, kerkelijke liedbundels met hun teksten, de rijke verzameling van zogeheten formuliergebeden, waaronder tafelgebeden, morgen- en avondgebeden, eigengemaakte en op het moment zélf opkomende gesproken gebeden, inspirende religieuze gedichten enzovoorts. In tweede instantie zijn er oneindig meer mogelijkheden van 'expliciet gebed'. Muziek die je plotseling ontroert kan of een mooi schilderij dat je in vervoering brengt, een landschap dat je aangrijpt, getroffen worden door iets heel gewoons waarin je ineens een diepte van jewelste ziet, door de ogen van je kleinkind, een toegewijde stilte die ontroert of een goed boek dat je meesleept. Alles kan voor een mens aanleiding zijn om zich weer helemaal verbonden te voelen met het Hart van het leven. Het gaat om die band, die verbinding; niet om die aanleiding!

Evenveel als

'Daarom ook zijn er evenveel manieren

van bidden als er momenten in het leven zijn', zegt Henri Nouwen. 'Soms zoek je de stilte en wil je alleen zijn, soms ook zoek je een gesprek en wil je samen zijn. Soms verlang je naar een boek, soms naar muziek. Soms wil je het uitzingen met honderden, soms wil je fluisteren met slechts een paar. Soms wil je het zeggen met woorden, soms met een diep zwijgen. Op al deze momenten maak je je leven steeds meer tot een gebed en open je je handen om je door God te laten leiden, zelfs waarheen je niet wilt.'

Toewijding

De woestijnmonniken uit de eerste eeuwen van het christendom - op hen is in een vorige aflevering al gewezen - vergeleken een biddende mens met een metselaar die een koepel bouwt. Bij het neerleggen van elke volgende steen concentreert hij zich voortdurend op zijn denkbeeldige middelpunt. Vol toewijding laat hij zijn hand door dat gefingeerde middelpunt leiden en slaagt hij erin de steen precies zó weg te leggen, dat deze een volwaardige bouwsteen van de koepel wordt. 'Vol toewijding'... Met dit woord kan iemands innerlijke gerichtheid, mentale en fysieke concentratie zo goed aangeduid worden. Het klinkt ook een beetje religieus; 'wijding' klinkt erin door. Toewijding is in de wereld van het bidden een kostbaar begrip.

Kawwana

Deze toewijding heet in de joodse gedachte wereld kawwana. Abraham Heschel, groot kenner van de joodse spiritualiteit zegt ons in zijn boek *In het licht van Zijn Aangezicht*: 'Kawwana is meer dan opletendheid of aandacht. Als kawwana niets anders was dan je hoofd erbij houden, zou het in een handomdraai te bereiken zijn.' Toegepast op bijvoorbeeld het lezen van een tekst zegt hij: 'Kawwana is meer dan aandacht voor de letterlijke betekenis van de tekst; het is aandacht voor God. Het is beseffen wat het betekent voor Gods aangezicht te mogen staan.' Je voelt hier die koepelbouwer bij elke steen weer opnieuw eerbiedig en toegewijd wachten op de inspiratie om te weten waar hij die steen neer kan leggen. Je voelt hierin de vrouw die al haar dagelijkse handelingen laat voortkomen uit innerlijk geraakt zijn door een bekommernis die groter is dan zijzelf.

Zonder geen leven

Het is de kunst om de toewijding, de kawwana, levend te houden. Gelukkig zijn

Hans Memling, *Portret van een biddende vrouw* ca.1485. Olieverf op paneel. Museum of Fine Arts, Budapest, Hongarije

daar hulpmiddelen voor in de vorm van allerlei vormen van expliciet gebed. Die helpen een mens weer in verbinding te komen met zijn 'Middelpunt' of hoe je het ook noemen wilt: God, Stem van je geweten, de Bron in je buik, je lieve Kern, het Kapelletje in je lijf waar een kaars brandt en waar jij onaantastbaar op je mooist bent...

Het is in een maatschappij als de onze niet gemakkelijk om die band met dat 'Heilige in zichzelf' te onderhouden. Er komt zo veel op de mens van vandaag af. Het is onzin te zeggen dat die druktes niet goed zijn. Door al het bezige-bijen-gedoe gebeuren er in onze wereld fantastische dingen! Maar het is de kunst om te midden van alle drukte ook dat Stille Heilige Mooie, dat diep vanuit je lijf om aandacht vraagt, daadwerkelijk de aandacht te geven die het nodig heeft. Zonder verbinding daarmee is het eigenlijk geen leven. Hier liggen prachtige kansen om kerk te zijn in de wereld van vandaag.

Studiedag

Zaterdag 13 december van 9.00-14.45 uur aula Kasteel Gemert de studiedag 'Geloven in een God die niet bestaat'. Wie nog wil aansluiten schrijf uiterlijk volgende week mij een briefje met naam, adres en telefoonnummer. Telefonisch wordt meegedeeld of het nog kan.

Huub Schumacher, *Zeedijk 5, 5154 PA Elshout*

Gedachten bij Scheut

Rob van der Zwan

In het kader van de rubriek *Holland Doc* werd eind oktober op Nederland 2 de documentaire *De laatste missie* uitgezonden. Filmmaker Gerald van Bronkhorst was een jaar lang te gast in het klooster van de Missionarissen van Scheut in Sparrendaal nabij Vught.

De Missionarissen van Scheut werden in 1863 opgericht in Scheut, een gehucht bij Brussel. Het was een congregatie waar behalve Vlamingen ook Nederlanders toetraden. In het moederhuis te Brussel is ook het Chinamuseum gevestigd dat alleszins de moeite van een bezoek waard is.

Voorjaar 2008 werd het klooster Sparrendaal gesloten. Dit betekende het einde van een instituut waar ruim een eeuw lang missionarissen zijn opgeleid om uitgezonden te worden over de hele wereld. Zoals veel kloosters tegenwoordig was Sparrendaal een rusthuis geworden voor missionarissen die definitief in Nederland zijn teruggekeerd na een leven in China, Japan, Haïti of Congo.

Intieme portretten

Van Bronkhorst portretteerde de missionarissen met hun bijzondere levensverhalen en was getuige van hun dagelijks leven. Het resultaat is een met gevoel voor sfeer en inlevingsvermogen gemaakte documentaire die pakkende momenten kent. Zoals de gesprekken met de stervende Martien Heijmans. We ontmoeten de negentigjarige Frans Verkooijen die in 1946 naar Congo vertrok en in 1993 terugkwam op Sparrendaal. Hij verlaat nu als eerste Sparrendaal en kan zich er maar moeilijk mee verzoenen. 'Ik heb de gelofte gedaan voor altijd, voor Scheut!' roept hij uit. 'Daar heb je je mooi aan gehouden toch', reageert een medebroeder nuchter. Ontroerend is de viering waarin de gemeenschap als teken van verbondenheid de handen oplegt aan de zieke medebroeders.

Effectbejag

De missionarissen - zeventigers en tachtigers - hebben veel toekomst achter zich liggen. Zij blikken terug op hun leven en denken na over hoe zij 'hun steen in de rivier hebben gelegd' en hoe dit al of niet de loop van de rivier heeft veranderd. Het is niet vreemd dat Van Bronkhorst hieraan aandacht besteedt in zijn film.

Het nieuwe onderkomen van de paters van Scheut in Teteringen

Toch durf ik te zeggen dat de filmmaker enig effectbejag niet uit de weg is gegaan. Doorheen de documentaire zijn oude film- en geluidsfragmenten gemonteerd die de sfeer van 'verleden tijd' extra aanzetten. Filmshots van lange lege gangen en rijen koffers, met op de achtergrond verstillende muziek versterken dit effect. Evenals de beelden aan het einde van de documentaire waarin wordt ingepakt, opgeruimd en leeggemaakt.

Betrokken realisten

De keren dat ik te gast ben geweest in Sparrendaal en ook in Brussel werd ik niet alleen getroffen door de gastvrijheid, maar ook door de humor, levendigheid en de betrokkenheid van de Missionarissen van Scheut. Door alles over de boeg van nostalgie te gooien, zoals Van Bronkhorst doet in de documentaire, wordt niet helemaal recht gedaan aan de missionarissen. Missionarissen - niet alleen die van Scheut - zijn betrokken realisten: doeners, ploeteraars en netwerkers die doorgaans niet snel in de greep van de nostalgie komen. Hoewel er momenteel in ons deel van de wereld niet veel toekomst lijkt te zijn voor een congregatie als die van Scheut, hebben deze missionarissen via de documentaire juist ook iets laten zien van de authenticiteit en de kracht van hun levenswijze. Bij deze dan een groet aan de mannen van Scheut in hun nieuwe onderkomen in Teteringen. Dat het jullie goed gaat!

De documentaire 'De laatste missie' is nog te zien via de website van www.uitzendinggemist.nl of type dit internetadres in: <http://player.omroep.nl/?affID=8123018>

Openhartig

uw wereld is mij vreemd geworden
maar ik wist wellicht te veel
ik heb mijn zekerheid verloren
wat ik met tijdgenoten deel

wij meenden veel te kunnen zeggen
van God en van zijn goddelijke wil
uw woorden konden wij uitleggen
te zelden viel ons redeneren stil

mysterie groter dan wij denken
en wezen kleiner dan ons hart
wij vatten niet wat gij kunt schenken
en in uw licht wordt alles zwart

kan ik wel tot u spreken
en dringt mijn stem wel tot u door
en uw aanwezigheid is niet gebleken
wij stellen u aanspreekbaar voor

ik hoop u kunt mij horen
dat ik u kan bereiken met mijn lied
dat u mij vat van achter en van voren
en u mij kent bemint en ziet

maar hoe zou ik het weten
ik vraag bedriegt de wens mij niet
heb ik mij van mijn taak gekwetend
ik zoekend en onzeker riet

ach zal uw koninkrijk ooit komen
dat de geschiedenis besluit
dat is een raadsel voor uw vromen
de toekomst ziet er somber uit

en wordt hierna aan mij gegeven
voor eeuwig in u op te gaan
of sterf ik straks in vrees en beven
om nooit herboren op te staan

wees gij zo menselijk in ons midden
dat gij mijn woorden zult verstaan
ik blijf eenvoudig tot u bidden
roep u gedurig openhartig aan

ik hoop bij u gehoor te vinden
want zonder u is alles wrede waan

Nico Tromp msc

Als een geliefde

Franck Ploum

Huub Oosterhuis werd begin deze maand 75 jaar. Een leeftijd om bij stil te staan, wellicht de balans op te maken. Hoe kijkt hij terug, zijn er nog plannen en waar komt zijn liefde voor de bijbel vandaan?

In een notendop de beslissende momenten en de teleurstellingen, de bijbel en de strijd, de moeizame verhouding met de officiële kerk, de mooiste liederen en de nooit aflatende hoop op betere tijden: 'Ik geloof nog steeds in een kerking, maar ik ontmoet zelden mensen die dat óók geloven.'

Beslissende momenten

Wie op zijn leven terugkijkt, komt altijd momenten tegen die beslissend zijn geweest, een wending hebben gegeven of een keuze forceerden. Die momenten heeft ook Huub Oosterhuis gekend.

Dit ben ik!

'Als kind brak ik na een ernstig ongeluk mijn nek. Ik was voorbestemd om in een rolstoel verder te leven; wonder boven wonder kwam het goed. Mijn vader was lid van de Herencongregatie. Zij hadden een eigen zondagsmis, zo ging dat in die tijd. Ik was vijftien en ging met hem mee. Het evangelie van de jongeling van Nain werd gelezen en toen de woorden *Ik zeg je, Sta op!* klonken wist ik: Dit ben ik! Ineens dringt tot je door wat er met je is gebeurd. Ik ben toen gaan schrijven en poëzie lezen en ik wist dat het nooit meer over zou gaan.'

Eindelijk een verhaal

Oosterhuis volgde niet de seminarieroute, maar kwam in aanraking met de Jezuïeten via de middelbare school. 'Ik zat op het Ignatiuscollege, een zeer katholieke school; daarna ben ik op mijn achttiende ingetreden bij de Jezuïetenorde. De studie filosofie was een beslissend moment. Ik kende de bijbel niet anders dan liturgisch. Ik kreeg een stenciltje in handen over de bijbel, dat was een openbaring. Eindelijk had ik een verhaal in handen. Filosofie moet je studeren, maar het is geen verhaal waarin je kunt leven. Sartre moet je lezen, maar het is geen verhaal. Mijn liefde voor de Schrift was gewekt. Ik ging erover schrijven, teksten en gedichten. Mijn overste wilde wel eens weten wat mijn gedichten waard waren en vroeg, zonder mij daar in te kennen, het oordeel van een bekende hoogleraar Nederlandse Letterkunde. Die oordeelde nogal negatief. Ik ging door een diep dal. Tot het moment dat ik zover was dat het me niet meer kon schelen wat anderen vonden en ik gewoon weer ben begonnen. Ik schreef een *Hymne aan de kerk* en gedichten op bijbelse thema's, in 1996 uitgegeven onder de titel *Uittocht*. Een veelbetekenende titel achteraf beschouwd.'

Het celibaat

'Het was 1967 en ik besloot voor mezelf

Huub Oosterhuis

om het celibaat af te schaffen. Ik had geen relatie, maar ik besepte dat priester worden en het celibaat twee totaal verschillende keuzes waren; die stonden voor mij los van elkaar. Ik was een paar dagen in Saint Clair in Frankrijk en in die paar dagen werd het allemaal duidelijk. Ik wilde niet kiezen voor het priesterlijke leven met al haar gewaden en flauwekul. Een leven dat mensen totaal vervreemdt van de wereld en de gemeenschap. Tijdens een strandwandeling kwam meer dan ooit het besef dat ik een ander leven wilde; en ik wilde kinderen. Sterker dan *geen vrouw* besepte en voelde ik de betekenis van *geen kinderen*. Dat was het moment waarop ik echt besloot om niet langer celibatair te leven. Ik koos niet voor wat ik om me heen zag: eenzaamheid, drank, vervreemding. Hoeveel priesters zijn er niet aan onderdoorgegaan. Mijn eerste daad was het nemen van autorijles. Dat was een soort ultiem teken van vrijheid en het nieuwe, maar vooral gewone leven.'

Bijbel en strijd

Wie Oosterhuis leest, leest niet alleen teksten over geloof en vertrouwen. Het gaat ook altijd om de wereld, de asielzoeker, de verslaafde en de machtsmisbruikers. Een automatische koppeling van bijbel en sociale gerechtigheid.

Bewustwording

'De bijbel heeft me geleerd dat het om de wereld gaat. In de jaren '69 en '70 van de vorige eeuw kregen de problemen van onze wereld pas echt lading. Dat resulteerde in de bundel *Bid om vrede*. Nadat ik de ballast van de kerk van me had af-

geschud groeide ik in politiek bewustzijn. Het constateren van problemen was niet langer voldoende; de vraag *waar komen ze vandaan* moest een antwoord krijgen. In september 1969 werd in Rome de eerste synode na het concilie gehouden. Wij gingen daar met een hele groep naar toe, om een soort schaduwsynode te houden. Niemand wilde ons toelaten, maar uiteindelijk vonden we een plekje in een protestants seminarie. We hielden vergaderingen met zo'n 200 mensen, van wie 100 uit Latijns Amerika. Die kwamen uit situaties, zoals in Chili, waar alles op scherp stond. Het was zeer bewustwordend om van leeftijdsgenoten te horen in wat voor werkelijkheid ze moesten leven en wat er in hun land aan de hand was. Op een gegeven moment komt het zo dichtbij dat je het zelf wordt.'

Verhouding met de kerk

Wie Oosterhuis zegt, noemt in één adem ook zijn voortdurende conflict met de officiële kerk. Hij liet het celibaat los en werd uit de Jezuïetenorde gezet. Hij bleef voorganger van de Studentenecclesia en gaat tot op vandaag voor in de eucharistie. Tot ergernis van de kerkelijke top. Het begon allemaal begin jaren vijftig van de vorige eeuw.

Priester-arbeiders

'Ik was net Jezuïet geworden en was diep onder de indruk van een brief van kardinaal Suhard van Parijs, die we via Jan van Kilsdonk onder ogen kregen. Hij schreef over de kerk die in crisis was. Moet je nagaan, in 1951! En hij vertelde over het experiment met de priester-arbeiders. We waren er helemaal vol van: priesters die gewoon de fabrieken ingingen en stem werden voor de stemlozen. In 1954 maakte Rome officieel een einde aan het experiment. Onbegrijpelijk begrijpelijk. De priester stond boven de partijen en kon dus geen partijganger van de arbeiders worden. Het wrange was dat Roncalie - de latere Paus Johannes XXIII - dit geheel tegen zijn zin mocht komen afkondigen in Parijs.'

Experimenten

Niet alleen de positie van de priester stond op het spel, maar ook het celibaat. 'Het was een geweldig explosieve situatie, het hele systeem *kerk* kraakte in al zijn voegen. Duidelijk werd ook wat een verwoestende factor het celibaat in het leven van mensen was; er was in Nijmegen een therapeut, die gespecialiseerd was in priesters en religieuzen met seksuele problemen. Alles was klaar voor verandering. Maar toen kwam het Mandement van 1954' - waarin het katholieken onder

andere verboden werd lid te worden van socialistische organisaties als de PvdA en de VARA. Het Humanistisch Verbond en de Nederlandse Vereniging voor Seksuele Hervorming werden hierin afgewezen, fp. 'Alles werd de kop ingedrukt. Binnen de Jezuïetenorde leverde dit grote conflicten op tussen de oude en de jonge garde. Begin jaren zestig werden de Nederlandse Jezuïeten op last van Rome 'gescreend'. In een brief stonden twintig namen van mensen die de orde beter konden verlaten. Daar was ik er één van.'

De nieuwe priester

Toch kwam er een vernieuwingsbeweging op gang. 'Het Tweede Vaticaans Concilie gaf nieuwe hoop. In 1967 was er een bijeenkomst van studentenkerken waarvan de voorganger wilde trouwen. En dit gebeurde ook. Maar we dachten dat we slechts een voorschot namen op wat toch zou gaan gebeuren. De liturgievernieuwing was naar ons idee gedacht vanuit de nieuwe priester, afgestemd op de priester die gehuwd was en midden in het leven stond. In september 1968 was alle hoop op verandering vervlogen. Rome kwam met de encycliek *Humanae Vitae* en we wisten dat de wind definitief uit een andere richting waaide. Het meest pijnlijke was dat ik in die tijd mensen ben kwijtgeraakt. Goede vrienden wilden me niet meer kennen. Dat was bitter.'

Hoop

Had je nog hoop dat het anders zou lopen? 'Nog even heb ik gedacht dat het een fase zou zijn waar we doorheen moesten, maar dat was achteraf denk ik meer hoop dan realiteitszin. Even later werd met de benoemingen van de bisschoppen Gijsen en Simonis aan alle vernieuwingen een einde gemaakt.' En nu? 'Ik geloof nog steeds in een kering, maar ik ontmoet zelden mensen die dat óók geloven.'

De mooiste liederen

Bij het kerkelijk publiek is Oosterhuis natuurlijk vooral bekend door zijn liederen. Hij schreef er inmiddels meer dan zeshonderd.

Levende Geliefde

'Er was enorme behoefte aan nieuw liturgisch materiaal. Alles wat er was had een plek in de oude Latijnse liturgie. Gaandeweg is het repertoire geweldig gegroeid. Maar niet alleen liederen; ook teksten en gedichten voor liturgisch gebruik.' Een keuze maken uit de meer dan zeshonderd is niet eenvoudig. 'Ik mag er één kiezen? Dat kan niet, onmogelijk. Maar als het toch moet, dan kies ik er twee. *Nooit horen wij andere stemmen dan de onze en*

Die naar menselijke gewoonte. Het eerste is een lied dat heel dichtbij staat. We hebben Gods stem nooit gehoord maar toch doen we alsof dat wel zo is. Het is een lied dat ingaat tegen allerlei gelovige spinsels en daarmee écht gaat over het leven waar we middenin zitten. Het lied zegt eigenlijk: zo zouden we moeten leven. Het tweede is zo'n lied dat in één keer uit je pen rolt. Je denkt jaren over Jezus na en ineens komt alles bij elkaar en schrijf je het op. *Als een levende geliefde;* in een keer overkomt het je. Ik denk dat het 't meest complete lied is dat ik ooit heb geschreven.

Toekomst en hoop

Zijn er nog toekomstplannen, of is het alleen nog maar een kwestie van de balans opmaken? 'Het is een soort coming-out, bekennen dat je 75 bent. Dit begint in mijn geval op het moment dat anderen tegen je gaan zeggen dat je het wordt. Zelf ben ik nooit zo met leeftijd bezig, maar als anderen het roepen, dan is het zo.'

Rode Hoed

Dat wil niet zeggen dat Oosterhuis niet stil staat bij het feit dat hij ouder wordt. Sterker nog, het opmaken van de balans is begonnen. 'Je kunt op deze leeftijd alleen nog maar denken in vijfjarenplannen, je moet realistisch zijn. Het is hoe dan ook een moment, net als 65 worden. Toen heb ik het directeurschap van de Rode Hoed neergelegd.'

Herlezen en schrijven

Voor die vijf jaar zijn er echter nog volop plannen, misschien wel teveel voor zo'n

korte periode. 'Ik ben nu bezig met een Jezusboek. Ik heb alles van Verhoeven tot Ratzinger tot me genomen. Ik heb zelf het nodige geschreven. Dat alles ben ik nu aan het verwerken in een soort afsluiting. Daarnaast ligt er ook nog veertig, vijftig jaar prediking, van Genesis tot Openbaring. Dat zou ik allemaal weer eens willen herlezen en herschrijven.' En dan is er ook nog het Thoraproject met Alex van Heusden. 'We zijn nu bezig met Leviticus. We twijfelen nog over het boek Jozua, want goed beschouwd is het geen penta-teuch, maar een hexateuch. Alle drie de projecten zijn vruchten van vijftig jaar Studentenecclesia, waarin we liturgisch een draai hebben gemaakt in de richting van het jodendom.'

De Nieuwe Liefde

Tussen het schrijven en herlezen door speelt nog een ander groot project. 'Dankzij een gulle gever komt er een nieuw pand voor Leerhuis en een aantal ecclesia-activiteiten. Alles hangt nu op de vergunningen, maar we hopen de eerste helft van 2010 van start te gaan.'

Dialogo en verstilling

Wat Oosterhuis betreft wordt het geen automatische doorstart. Een kritische blik op het eigen programma en ook op de liturgische bijeenkomsten is wat hem betreft noodzakelijk. 'We denken na over een nieuw aanbod van cursussen, zingen en thema's rond spiritualiteit. De belangrijkste vraag is of we blijven vasthouden aan de wekelijkse dienst.' Menige kerk zou echter jaloers zijn op een bezoekersaantal variërend van minimaal 200 tot zo'n 500 op feestdagen en bij bijzondere vieringen. 'Het zijn andere tijden, we moeten zoeken naar wat meer variëteit. Alles concentreert zich nu rond prediking en zang. We merken dat ook onze bezoekers druk bezet zijn en behoefte hebben aan verstilling. Het zou ook wat meer leerhuisachtig mogen, wat meer dialoog. Dus wellicht moeten we wat meer contemplatieve vormen ontwikkelen.'

Niet wanhopen

'Mijn stille hoop is dat er in Nederland of misschien wel in Europa plekken van *Nieuwe Liefde* ontstaan. Er is nu overleg tussen diverse plekken in Nederland. Dit is een voortzetting van de discussie over Kerk & Ambt die we op 10 november 2007 in de Dominicuskerk in Amsterdam hielden. Dus wie weet. Zoals al eerder ergens gezegd: ik heb met mezelf afgesproken nooit te wanhopen.'

Donderdagavond 27 november spreekt Huub Oosterhuis in de Franciscuskerk in Breda. Meer informatie op www.mamre-wvb.nl

De kracht van de lekenkerk

Zr. Hildegard

Spitten in mezelf

Deze hele maand is het de Maand van de Spiritualiteit. Het thema luidt: 'Mijn betere ik'. Spiritualiteit is 'in'. Geloven mag weer. Gelukkig maar en het is goed dat we zo af en toe nadenken over de vraag hoe een modern geloof vorm te geven. Geloven gebeurt door mensen, mensen veranderen en dus verandert het geloof ook. Gelukkig maar, anders zou het een verschijnsel uit de geschiedenis worden, voltooid verleden tijd. Zo'n Maand van de Spiritualiteit biedt een uitstekend platform om met elkaar in gesprek te raken over onze geloofsbeleving. Niet alleen met gelovigen; ook mensen die niet iedere zondag in de kerk zitten kunnen hierover meepraten. Dat maakt het gesprek er alleen maar boeiender op. Wat mij soms zorgen baart is de centrale rol die het 'ik' lijkt te spelen in de hedendaagse geloofsbeleving. We horen liever poëtische gedeeltes uit de bijbel dan de felrealistische oproep van bijvoorbeeld Jesaja of Jezus om zorg te dragen voor onze medemens. Wie tegenwoordig iets met zijn geloof wil doen, gaat eerder naar een boeiende cursus of leest een boek over de mystieken, dan dat hij zich als vrijwilliger opgeeft om daklozen op te vangen. Dit geldt vooral voor mijn generatie. Wij zijn hardwerkende dertigers die in onze spaarzame vrije tijd liever aan persoonlijke verdieping doen, dan er weer op uit te trekken voor een vorm van 'werk'. Ik wil zeer zeker niet zeggen dat het één beter is dan het ander. Wie de woorden uit het evangelie echter goed leest, weet, dat het één niet zonder het ander kan. Een beter ik is prachtig, maar als ik door het graven in mijzelf geen tijd meer overhoud om te zien wat er in de wereld om mij heen gebeurt, dan ben ik het doel voorbijgeschoten. Ik zal al die overwerkte vrienden en vriendinnen van mij eens vertellen dat ze er zelf beter van worden als ze goede werken gaan verrichten. Dan heb ik mijn taak gedaan en kan ik weer rustig verdergaan met in mijzelf te spitten.

Suzanne van der Schot

De kracht van de oeroude, hedendaagse en toekomstige lekenkerk. Zuster Hildegard wijst erop dat de religieuzen - immers ook leken - daarvan deel uitmaken. Een kerk van 'leken binnen en buiten de muren'? Een droom, een prognose voor een goede toekomst.

*Ik zal de halmen niet meer zien
noch binden ooit de volle schoven
maar doe mij in den oogst geloven
waarvoor ik dien... *)*

Een ontroerende typering: dienaar van de oogst. Vertaal je het naar een spirituele inhoud, dan denk ik: de oogst is het Rijk van vrede en gerechtigheid, het Rijk Gods. Zijn wij niet allen dienaren van die oogst? En de Kerk op haar beurt is dienaar van het Rijk Gods. Het is een bijna concentrisch gegeven: in kringen bouwt het zich op. De buitenste kring dat zijn wij, de in Christus gedoopten. Allen samen vormen wij het éne lichaam, dat Kerk heet.

Op hen komt het aan en neer

Tegenwoordig vindt in de Nederlandse Kerkprovincie een herstructurering plaats op basis van een stramien dat al door de vorige generatie kerkbestuurders was uitgezet. Maar langzamerhand dringt tot ons door, dat wij een diasporakerk zijn. Ieder die wel eens over de grens is geweest - en wie is dat niet? - heeft kerkgemeentes ontmoet waar slechts eenmaal in de zoveel weken of maanden een priester komt voor die gemeenschap. Het zijn de momenten waarop sacramenten en de verbondenheid met de wereldkerk worden gevierd. Maar in deze diasporakerken komt het leeuwenaandeel van tijd en werk neer op de kerkleden, leken. In feite zijn zij het die het bouwwerk overeind houden.

Oermodel

Eigenlijk is dat een oud model, het is zelfs het oermodel. Vissers, geen theologen, hebben de begeesting van Jezus verspreid. Gedoopt door de Pinkstergeest zijn zij erop uitgetrokken. Op bevel van Jezus, zonder geld of reiszak om overal de Verlossing bekend te maken. Ook hebben in de loop van de geschiedenis kerkgemeenschappen geheel op eigen kracht eeuwenlang bestaan. Het waren lekenkerken. En het moet de kracht van de Geest zijn geweest die hen zo lang samenhiield. Het herinnert de oudsten onder ons aan hun jeugd: katholieken waren een minderheid en - zoals we dat vandaag de dag uit andere groepen in onze samenleving kennen - die minderheid was ook een kracht: het maakte hen weerbaar en trots op hun identiteit, die zij zorgvuldig doorgaven aan het nageslacht en zelfs uitdroegen in 'missielanden'.

Zijn of niet-zijn

Trouwens in de paar decennia die achter ons liggen, is de Kerk al door de eerste storm van herstructurering gedragen door tienduizenden

zenden vrijwilligers die, elk naar eigen bekwaamheid, hun krachten hebben ingezet. Het is nu zaak om op volle kracht door te gaan! Voor de Kerk een kwestie van zijn of niet-zijn. Ook wij, religieuzen, doen mee voor honderd procent. Immers kerkrechtelijk zijn wij leken. Opnieuw is de Kerk vooral een lekenkerk. Wij allen, wij zijn de kerk. Laat ieder een levende steen zijn. Dan komt er een monument dat haaks staat op een door economische wetten geregeerde samenleving. Een Kerk als profetisch monument. Dat kan zichtbaar zijn. Zoals van de eerste Christenen geschreven staat: zie eens hoe zij elkaar liefhebben. Het was namelijk te zien. Met name in de zorg die door de apostelen vanaf het begin werd besteed aan gemeenteleden en die ze aan diakens hebben toevertrouwd. Dat omzien naar elkaar, die herderlijke zorg, die later verwoord werd in de zeven werken van barmhartigheid: de hongerigen voeden, de naakten kleden, de dorstigen laven, de doden begraven, de gevangenen bezoeken, zorg hebben voor de zieken en openstaan voor de vreemdelingen. Religieuzen hebben al eeuwenlang en wereldwijd die werken beoefend, gekoesterd als hun speciale charisma. Op die manier kan ook in deze tijd een lekenkerk een profetische kerk zijn! Een levend lichaam van belangeloze liefde.

*) Fragment uit *De ploeger*, Adriaan Roland Holst (1888-1976) Uit: *Gedichten 1911-1976*, Meulenhoff/Manteau, Amsterdam/Antwerpen 2004

Gouden kelen gouden handen

Jeanne van Leijsen

Ouders van vrienden vieren hun gouden huwelijk. Bijzonder om dat mee te mogen maken. Bijzonder omdat dit vitale gouden paar er een heel eigen invulling aan heeft gegeven. Gouden bruid en bruidegom schrijven allebei twee zevens achter hun leeftijd maar leven het leven zo bewust, dat 't lijkt alsof ze al een volle eeuw op aarde zijn. Bruid komt uit een zangersfamilie en bruidegom heeft een gouden stem. Eerst een kerkdienst, dan receptie en dan een maal. Het wordt een dinerdansant in een idyllische herberg in een pittoresk buurtdorp. 'Het leven is goed in m'n Brabantse land', klinkt als een welkomstgroet.

Als wij aanschuiven, staat er in de hoek van het restaurant een elektronisch orgel opgesteld en ligt er voor iedere gast een duimdikke meezinggids klaar. Voor, tussen en na elke dinergang galmen de smartlappen door de herberg. Ketelbinke, Manuela en Kleine Greetje komen voorbij, alsof ze niet weg zijn geweest. De beentjes gaan van de vloer als 'Achter in het stille klooster' en 'In gedachten zie ik het kerkje weer' klinken. De orgelspeler, die zich ook bedient van keyboard en accordeon, blijkt als jonge knaap ook al gespeeld te hebben op het huwelijk van dit paar. Bijzonder dus.

Als wij enkele weken later het fotoalbum afleveren, volgen meer verhalen. Senior is een echte aanjager, een plager zo nu

en dan, maar op een prettige manier. Zijn oogjes glimmen als hij mensen in het ootje kan nemen, net zoals toen die keer in Meerseldreef. Hij regelde een gratis kop koffie met appelflap, toen hij de ober wijsmaakte, dat de paters dat net in de mis hadden afgeroepen. Na nuttiging verscheen hoogstpersoonlijk de abt aan z'n tafeltje om te informeren hoe de appelflap smaakte. Er volgde een gezellig gesprek, waarin het over alles ging behalve over de rekening. Toen onze held naar 't toilet ging, rekende hij alles af aan de toog en keerde lachend in z'n vuistje terug.

Jaren heeft hij in een koor gezongen, dat een jaar of tien geleden door extern gekibbel om zeep is geholpen. Senior was bestuurslid en nog steeds komt het voormalige bestuur van wat hijzelf noemt 'Zang en Oorlog' samen om zogenaamd te vergaderen. Op tafel liggen dan kaarten en staan de 'jonkies'. Onderwijl zit de bruid ook niet stil, want ook zij heeft een levenservaring om u tegen te zeggen. Met haar ijverige handen borduurt ze alles aan elkaar en hangen de wanden binnen en buiten hun appartement vol met de mooiste ontwerpen. Zij heeft destijds het vak geleerd in een atelier, dat orders verzorgde voor de Kroon. Vol trots laat ze een zwart-wit-foto zien van de bok van de Gouden Koets, waarvan zij alle franje en oranje heeft gefabriceerd. Ik kijk nu belangstellend uit naar Prinsjesdag en wens dit Gouden Paar nog jaren 'Levenskunst' toe.

(© Foto: Jac van Leijsen)

(© Foto: Marianne Walter)

Geloof belijden

Ik geloof in God tot wie wij in Jezus' geest Abba, Vader mogen zeggen, schepper van oorsprong en toekomst.

En in Jezus, Gods dienaar en welbeminde Zoon, die geheel vanuit God tot ons gekomen is en in Gods ganse volheid lichamelijk woont.

Die gewerkt heeft tot onze genezing, die menselijke grenzen doorbroken en woorden van eeuwig leven gesproken heeft.

Die daarom verworpen is, maar tot onze bevrijding heeft geleden en aan het kruis is gestorven.

Die door God is opgewekt om in ons te leven en te staan in de toekomst van heel de schepping.

Ik geloof in de Geest van God en van Jezus, die spreekt door profeten en ons leidt naar de volle waarheid.

Ik belijd Gods koninkrijk, nu en in eeuwigheid, en de kerk die dit rijk mag verwachten en dienen.

Ik belijd de bevrijding uit zonden en de kracht tot liefde. En de nieuwe schepping waarin gerechtigheid woont en God alles in allen zal zijn.

Prof. dr. P.J.A.M. Schoonenberg S. J.

Kan het ook anders?

Bart Verreijt in gesprek met Jan Hendriks

Jan Hendriks is bekend door zijn boeken over de kerk als herberg. Dit beeld is in katholieke en protestantse kring, in binnen- en buitenland enthousiast ontvaard. In juni dit jaar verscheen zijn boek *Verlangen en Vertrouwen*.

Jan Hendriks is een 'goed gereformeerde jongen uit het Groningse' en raakte van jongs af aan vertrouwd met de gedachte dat je als christen verantwoordelijkheid hebt in de samenleving. Hier liggen de wortels van zijn oorspronkelijke vak, godsdienstsociologie. Jarenlang onderzocht hij als universitair hoofddocent aan de Vrije Universiteit te Amsterdam feiten rond kerk en godsdienst zowel binnen de kerken als in samenhang met de samenleving. Steeds meer ontwikkelde zich bij hem een gevoel van onbehagen. 'Dat onderzoek is mooi, maar wat levert het op? Ik begon steeds meer belangstelling te krijgen voor de vraag die nà alle onderzoek komt: hoe zou het moeten zijn met de kerk? Kan het ook anders dan het nu gaat? Ik begon met andere ogen te kijken.'

De film en de bioscoop

Om de ontwikkeling te illustreren grijpt Jan naar een vergelijking uit Hape Kerckling *Ik ben er even niet* (Kampen 2007): 'Ik vraag me af, wat God voor mij eigenlijk betekent. Veel van mijn vrienden hebben de kerk al de rug toegekeerd. Ze vinden haar ongeloofwaardig, verouderd, vastgeroest, star en zelfs onmenselijk. De meesten hebben zich van God afgewend... maar ik geloof dat God bestaat. Hij is voor mij als een grootse film zoals Ghandi. Hij heeft veel prijzen gewonnen en Hij is geweldig. De kerk daarentegen is zoiets als de dorpsbioscoop waar het meesterwerk wordt vertoond. Gods projectiescherm. Het doek hangt helaas scheef en het is gekreukeld en vergeeld. En het heeft gaten. De luidsprekers kraken. Soms valt het geluid helemaal weg of je moet tijdens de voorstelling luisteren naar banale mededelingen als: wil de eigenaar van de auto met kenteken Remscheid SG 345 zijn auto s.v.p. wegzetten? Je zit op ongemakkelijke, krakende

houten stoeltjes.... Veel mensen zouden na de film naar buiten komen en zeggen: Wat een slechte film. Maar wie een beetje beter kijkt, ziet dat het om een uniek meesterwerk gaat. De voorstelling is slecht maar dat doet niets af aan de kwaliteit van de film... God is de film en de kerk is de bioscoop waar de film draait...'

Drie kenmerken

'Vanuit mijn werk als godsdienstsocioloog' zegt Jan 'heb ik steeds meer interesse gekregen voor gemeente-opbouw, het werk dat nodig is om de uitstekende film ook zo goed mogelijk te laten zien. Mijn nieuwe boek *Verlangen en Vertrouwen* is de schildering en samenvatting van mijn levensweg.' Jan laat zich de kans niet ontglippen om die weg nader te tekenen. Drie elementen zijn van wezenlijk belang op je pad. Allereerst moet je een 'droom', een visie hebben. Die geeft richting op je weg - 'Kijk maar naar Martin Luther King: I have a dream.' Vervolgens moet het gaan over een realistische, begaanbare weg. Geen luchtflitserij - M.L. King: 'We 'll walk hand in hand'. Het derde essentiële element is dat je vertrouwen hebt in de goede afloop, je moet er in geloven - M.L. King: 'I do believe'. De betekenis van deze drie elementen werkt Jan Hendriks uit in het eerste en belangrijkste deel van zijn *Verlangen en Vertrouwen*. Dit maakt het tot een handboek voor gemeenteopbouw. 'In onze samenleving heeft dat vertrouwen een grote dreun gekregen. We zingen wel vroom 'Als de Heer het huis niet bouwt, bouwen vergeefs de knechten', maar wat betekent dat werkelijk voor ons? Beïnvloedt die overtuiging ons handelen werkelijk? Waarom is het verbouwen van die bioscoop zo moeilijk? Mijn boek wil van dienst zijn bij die kerkverbouwing.'

En als je het toepast?

Jan Hendriks gaat graag in op de vraag om die min of meer theoretische elementen - de richtinggevende visie, de realiteitswaarde en het vertrouwen op de goede afloop - op zichzelf toe te passen. 'Die visie is geen theorie. Het is een droom, een diep verlangen dat iets wil oproepen. Daarom is het goed om die visie in een beeld te vertalen. Voor mij is dat het beeld van de herberg. Dat beeld heb ik zelf niet uitgevonden of bedacht. Zoals dikwijls op belangrijke momenten hangt het in de lucht, herkennen allerlei mensen zich er in. Ik heb het wat meer in samenhang gebracht. Rolf Zeffass was de Duitse theoloog die, voor zover ik weet, als eerste dit beeld in deze context heeft gebruikt. Het is een geschikt beeld omdat het ons dichterbij de kernwaarden van de kerk brengt. In de kerk moet het toch gaan over omgang met God, omgang met en dienst aan elkaar en aan de wereld. Het is een realistische weg, geen hersenspinsel. Dit durf ik te zeggen omdat ik al op zoveel plaatsen met mensen erover heb gesproken. Telkens was men enthousiast over dit beeld. Katholieken en protestanten werken het op talrijke plaatsen verder uit. De realiteitswaarde blijkt uit de 'wedstrijden' en de internetsites van de *Stichting Leve de Kerk*, waar ik al jarenlang bij betrokken ben (www.levedekerk.nl). En de kerk als herberg sluit prachtig aan bij de inspiratie die, zeker in de katholieke traditie, uitgaat van 'kerk als Gods Volk Onderweg'. Dit beeld erkent de zelfstandigheid en de dynamiek van iedere gelovige en de ruimte voor een eigen keuze.'

Kritiek

'Er is natuurlijk ook kritiek op dit beeld. Zo wordt gezegd: er is in de bijbel slechts eenmaal sprake van een herberg en dan is er geen plaats voor het kind. Nee, dank u. Anderen slagen er niet in om zich door het beeldend karakter te laten raken. Ze komen niet verder dan een café.'

Ook wordt me verweten dat ik een en ander onvoldoende theologisch onderbouw. Ik kan me bij dit bezwaar wel iets voorstellen. Ik ben geen vaktheoloog van huis uit. Zo langzamerhand heb ik me wel ontwikkeld van socioloog naar praktisch theoloog. Er valt zeker op dit vlak nog nuttig werk te verrichten.

Veel kritiek komt voort uit gesjoemel met dat beeld van 'herberg'. Iedere gemeente roept wel een gastvrije kerk te willen zijn. Enthousiast omarmt men het idee, maar de deskundigheid ontbreekt of het geduld en het geloof er ordelijk aan te werken. Een droom moet diep in jezelf geworteld zijn, heeft van doen met je diepste levenshouding. Het gaat om veel meer dan een aandachtspunt gedurende een paar weken.'

Tips

'Sta af en toe eens stil bij wat je aan het doen bent, in katholieke termen: ga eens even in retraite, kijk naar de weg die je hebt afgelegd, welke hobbels je tegenkwam en vraag je samen af, hoe je verder zou kunnen. Alle leden van de geloofsgemeenschap zoveel mogelijk erbij betrekken. De leiding van de geloofsgemeenschap moet dus ook 'geloven in de gelovige'. Dat is toch het doel van alle pastoraal werk, zoals de eerste Nijmeegse pastoraaltheoloog Frans Haarsma zei: Pastoraat is erop gericht de mens zelfstandig te laten functioneren.'

Nogmaals de visie

'In alle Nederlandse kerken, waar reorganisatie aan de orde is, wordt gezocht naar passende structuren. Veelal brengt dit een schaalvergroting met zich mee en het gevaar van bureaucrativering. Dikwijls zie ik dat gemeenteleden en parochianen dit maar laten gebeuren zonder veel tegenweer ... Vele kerkelijke leiders zien juist dat een andere aanpak nodig is, want de bioscoop laat de mooie film steeds slechter zien. Ga je reorganiseren, dan komt het wel aan op de visie van waaruit je de

zaak aanpakt. Die visie, die droom moet je duidelijk communiceren. Als je aan het reorganiseren slaat zonder visie dan kom je nergens. Heb je een visie die niet raakt aan de wezenlijke doelstellingen dan loopt het ook uit op ijdel gedoe.

Het is trouwens mijn ervaring dat juist vrouwen in dit soort processen erin slagen zich zakelijk en praktisch op te stellen: gericht op de kern van de zaak waarover het gaat en ook: tot handelen bereid, met beide benen op de grond.'

Ballingschap en uitzicht

'Een ander punt van kritiek dat ik nogal eens te horen krijg is dat mijn benadering te lief zou zijn en te soft, een vlucht wellicht voor de harde werkelijkheid. Ik zie het heel anders. De geloofsgemeenschap die zich als herberg profileert, neemt iedere mens, ieder individu serieus én gunt ieder de ruimte zich gaandeweg te ontwikkelen. De gastvrije gemeente jammert niet en is niet zenuwachtig bezig met de vraag, of 'we het wel overleven?' Zij stelt heel realistisch een nieuwe vraag.

Hoe kunnen wij, inderdaad vergrijzende afkalvende groep, van betekenis zijn voor de samenleving? Durven wij in dat licht oude dingen te laten liggen, keuzes te maken en kwaliteit te leveren? Een open en gastvrije kerk durft te zeggen dat ze in ballingschap is, maar dat je in die ballingschap mag blijven vertrouwen op de goede afloop. Want de bijbelverhalen over de ballingschap vertellen ons toch dat de ballingschap een situatie is waarin God zich op een verrassende manier opnieuw laat zien? Durft een geloofsgemeenschap dat echt aan, dan blijkt een nieuwe Geest te ontwaken, de geest van verlangen en vertrouwen.

Vrijdag 21 november presenteert Jan Hendriks zijn boek *Verlangen en Vertrouwen* tijdens een landelijke ontmoeting van *Leve de Kerk* in de Johanneskerk, Moezeldreef 400, 3561 GD Utrecht/Overvecht. Iedereen welkom vanaf 13.30 uur.

Dit 'religieus erfgoed', in de jaren zeventig geschapen door Ardy van Elsdingen-van de Ven, kreeg Wim Muskens in 1999 van haar cadeau bij zijn afscheid als pastoor. Het heeft in de Lambertuskerk te Haaren (N.Br.) een plaats gekregen.

Spelen voor Gods aangezicht

Joost Koopmans

Parochies binnen een regio zijn op elkaar aangewezen. Dit ziet ieder welkend mens in. Een krimpend aantal kerkleden en priesters noodzaakt tot krachtenbundeling. Vaak moeten ook kerkgebouwen sluiten en blijft er voor de hele regio maar één over. Maar noodzaak inzien wil nog niet zeggen dat samenwerking lukt. Iedere gemeenschap heeft haar eigen geschiedenis en gezicht. Op elkaar niet verstaan lopen verbanden en fusies stuk. Het volgende verhaal vertelt hoe er meer begrip groeide tussen de verschillende leden van een regio, niet door ellenlange vergaderingen, maar al spelend ... met een musical!

Mirjam Dirx en Renée van Veen

Jombog

Het gaat om de regio Dongemond in het bisdom Breda, die zes parochies omvat: *Joannes Nepomucenus* te Woudrichem, *Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen* te Hank, *Maria Geboorte* te Dussen, *Bavo* te Raamsdonk, *Onze Lieve Vrouw Hemelvaart* te Raamsdonkveer, *Gertrudis* te Geertruidenberg. De musical speelt zich af in het dorp *Jombog* dat dorp - de naam zegt het al - staat voor de leefomgeving van de regio Dongemond. De perikelen in de musical zouden zich vandaag de dag net zo goed in eigen omgeving kunnen voordoen. De algemene leiding voor deze musical was in handen van pastor-team-leider Mirjam Dirx.

Mirjam Dirx

Mirjam Dirx (1957) ging op achttienjarige leeftijd theologie studeren in Tilburg. Betrokken bij het jongerenkoor en de liturgie in de Lukasparochie daar wilde ze er door deze studie haar werk van maken. Ze voelde dat er mede door priestertekort ruimte zou komen voor andere mensen in de kerk. Na haar studie deed ze ruim ervaring op als freelancer op het DPC, volwassenencatecheet, pastor in een parochie en het leger. Acht jaar geleden kwam ze

in de regio Dongemond, waar een team van vier staat voor zes parochies. Samenwerken is soms best lastig, maar al doende vallen vooroordelen weg.

Opmaat

Vijf jaar geleden vierde het 'doorgegroeide' jongerenkoor van de parochie Hank haar vijfendertigjarig bestaan, wat ze wel eens anders wilden vieren dan met een geijkte Mis. Iets met muziek bijvoorbeeld, een gezongen verhaal voor het grote publiek. Het woord *musical* viel, gekoppeld aan *De alchemist* van de Braziliaan Paulo Coelho, een van de meest gelezen auteurs van nu. Zijn boeken zijn wereldwijd in zestig talen vertaald. Mirjam Dirx vormde het verhaal om tot musical en noemde het *Santiago*, de schaapherder op zoek naar een verborgen schat. Het optreden viel zo in de smaak, dat het om een vervolg vroeg. Zo vormde deze musical de opmaat naar méér.

Denktank

Zes mensen vormden de denktank. Zij bogen zich over de vraag of het mogelijk was een musical te realiseren met de zes parochies van de regio Dongemond. Uit elke plaats konden mensen dan hun

steentje bijdragen: spelers, koorleden, ontwerpers, podiumbouwers, technici, rekvisieteverzamelaars, cateraars, kaartverkoopers, sponsors... Een project waarin zoveel mogelijk mensen uit de verschillende parochies zouden samenwerken! Een half jaar werd aan dit plan gesmeed. Zowel mogelijkheden als moeilijkheden werden steeds duidelijker. De 'vondst' van Renée van Veen, theatermaker en regisseur, was een geluk.

Renée van Veen

Renée van Veen is van het rondreizende theater *De Parade*. Bij de VPRO doet zij de coördinatie en productie van kleine, korte opdrachten en werkt ook aan eigen producties. Iemand van de denktank ontmoette haar op een receptie en sprak met haar over de plannen in Dongemond een grote musical op te zetten. Zij wilde wel eens een vergadering bijwonen. Het overleg met haar klikte en al vond ze de musical een groot waagstuk, zegde ze toch haar medewerking toe. Een professional die net als allen belangeloos meewerkte gaf de plannen een stoot in de goede richting. Renée richtte zich op het spel; hield Mirjam op het script en de algehele leiding.

De duivel en het meisje

Weer werd de musical gebaseerd op een boek van Paulo Coelho. *De duivel en het meisje* gaat over een vreemdeling die in een geïsoleerd dorp komt met elf goudstaven bij zich. Hij zegt dat het dorp de goudstaven krijgt als de dorpelingen één van de eigen bewoners vermoorden. Ze krijgen zeven dagen de tijd. Hij schakelt het meisje Marleen in om zijn plan bekend te maken. Het boekje gaat over morele dilemma's. Het gaat over keuzes die mensen elke dag op hun werk of thuis maken. Wat goed is weten we wel. Wat slecht is ook. Maar het gaat om het scheidingsgebied daar tussenin, waarin beslissingen goed of ook verkeerd kunnen uitvallen; die onszelf of anderen beschadigen of juist goeddoen.

Goudkoorts

Mirjam heeft de musical *Goudkoorts* gedoopt. Het verhaal speelt zich af in Jombog, samengesteld uit de beginletters van de zes parochies in regio Dongemond. De dorpsperikelen rondom het beloofde goud komen dichterbij als je ze eens vergelijkt met een straat waar de hoofdprijs van de PostcodeLoterij gevallen is. 'We hebben allemaal wel iets van hebzucht, jaloezie, concurrentie, maar kennen ook mensen die opstaan als het verkeerd dreigt te gaan en ingrijpen als anderen in de verdrukking komen' staat in het voorwoord van het programmaboekje.

Vorbereiding

'We zochten vijftientwintig spelers uit', vertellen Mirjam en Renée. 'Het meisje, de vreemdeling, de oudste bewoner als ideaal slachtoffer, hun engelen en duivels die de goede en kwade kant vertegenwoordigden, de smid, de rijke man, de bakker, de laatste twee kinderen van het dorp, hun ouders, vertellers... Daarnaast waren dansers, figuranten en zangers nodig. En medewerkers voor decor, kleding, grime, techniek en noem alles maar op wat bij een musical komt kijken. Alles bij elkaar waren honderdvijftig tot tweehonderd mensen gemoeid met de voorbereiding, allemaal als vrijwilliger. Niet alles liep gesmeerd. Verschillende mensen moesten met reden voortijdig de voorbereidingen verlaten. De spanning liep op: zou het wel lukken? Als we nu stoppen zijn we van veel ellende af, dachten we soms. Maar de vijftientwintig spelers die elke week kwamen repeteren waren zó gemotiveerd, dat ze ons steeds opnieuw aanstaken. We keerden naar binnen toe, naar de oorsprong van het verhaal en onze bedoeling; daarmee konden we verder.'

Het publiek

Zoals de dorpelingen van Jombog in een duivels dilemma terecht komen, zo wordt ook het publiek voor een gewetensvraag gesteld:

Wat zou je doen?

Als dit Jombog jouw woonplaats zou zijn en dit drama vond plaats voor jouw raam, heb je enig idee wat het met je zou doen, als dit deel uitmaakt van je bestaan?

Tijdens de pauze liepen er duiveltjes en engeltjes rond om het publiek te vragen zijn stem uit te brengen met de lucifer die

op het programmaboekje. 'Denkt u dat de engelen zullen winnen of hebben de duivels de overhand?' Zo simpel is die vraag niet, want het gaat over goed en kwaad in jezelf. De geschiedenis maakt wie je bent en wat je doet. De musical eindigt dan ook zo:

*Door 't kwade getekend,
door 't goede geraakt.
Nooit meer terug te draaien
wat ons mensen maakt.*

*We mogen behoeden wat
ons dierbaar is
en wat we vermoeden dat
ons heilig is.*

*We geloven niet meer dat een mens
immuun is voor kwaad.
We blijven vertrouwen
dat het goede bestaat.*

Resultaten

De musical werd dit voorjaar in één week-end drie maal uitgevoerd in de grote kerk van Raamsdonksveer en trok duizend bezoekers. De gedachten waarmee ze naar huis gingen laten zich raden. Prachtig is natuurlijk de band die tussen de spelers is gegroeid. Een verbinding tussen generaties, want de leeftijden varieerden tussen zeven en zeventig. Een verbinding vooral tussen mensen uit de zes verschillende parochies. Was het eerst meer zij tegenover wij, nu kwamen de overeenkomsten meer naar boven. Dit wij-gevoel groeide ook tijdens de repetities waarvoor ieder iets lekkers meebracht om te delen. En dan het verhaal van de musical zelf. Omdat de diepere lagen in ieder mens werden aangesproken, speelden de deelnemers zichzelf en vielen maskers af. Er zijn

grenzen verlegd tussen verschillende mensen en dit is voor de samenwerking tussen de parochies wel het mooiste resultaat.

Zo kan het ook!

Hoe kijken de regisseur en de schrijver terug op het geheel?

Renée: Het geloof binnen mijn leven is tastbaarder geworden. In theorie ben ik altijd wel uitgegaan van het goede in de mens. Maar die overtuiging is door de musical met alles wat er aan voorafging vanuit mijn hoofd naar mijn hart gedaald. Ik ben ervan overtuigd geraakt dat je de tocht naar het goede samen moet maken. Het is een ervaring die ik nu met anderen kan delen!

Mirjam: Het was geen simpel verhaal; het heeft me veel gekost. Maar ik heb het gedaan om datgene waar ik me in mijn werk sterk voor maak ook zó te verkondigen. Namelijk dat er in de kerk meer mogelijk is dan liturgie en ook dat met een kerkgemeenschap meer mogelijk is dan samen vieren. Daarom vond ik de reactie van een priester zo aardig: 'En zo kun je de boodschap van Jezus ook verkondigen!' Verder ontroerde het me dat mensen zich hebben vrijgespeeld in hun rol. Eerst ben je bang om je te geven zoals je bent. Maar langzamerhand verwerf je jezelf vrijheid en durf je ook fouten te maken. Al zeg je een tekst verkeerd, de ander speelt er toch op in en zo groeien zelfvertrouwen en teamgeest. Mensen spelen voor Gods aangezicht en Hij kijkt toe hoe we het doen. Dit stond me voortdurend voor ogen.

Alle deelnemers van musical *Goudkoorts*

Een symbool van hoop

Joep Beliën

Afremmen

Ik kan me nog herinneren dat mijn vader zijn rijbewijs haalde. Ik was jong en begreep nog niet zoveel van de 'grote-mensen-taal'. Mijn moeder en ik stonden buiten te wachten - telefoon hadden we nog niet. Mijn vader deed het portier van de auto open en vertelde dat hij 'gezakt' was. Gezakt? Ik wist niet wat dit betekende en keek verbaasd naar zijn stoel. Was hij misschien door zijn stoel gezakt? Korte tijd later was hij 'geslaagd'. Ook daarvan wist ik niet wat hij ermee bedoelde. Ik dacht aan 'geslacht' en dat kende ik wel. Dat gebeurde met de beesten die bij de slager werden gebracht tegenover het huis van mijn opa. Als klein jongetje had ik het wel eens gezien en het maakte diepe indruk op me. Maar wat had dat met mijn vader te maken? Was hij soms ook een beetje geslacht? Ik vond het idee eng en snapte niet waarom ze zo blij waren. Ik had namelijk echt het idee, dat er iets ergs met mijn vader was gebeurd.

In het dorpje waar we woonden was er in een doorgaande weg een flauwe bocht. Je mocht er vijftig, maar in de bocht haalde je dat niet en moest je terugschakelen. Ik vond het altijd heerlijk om achterin te zitten als mijn vader deze bocht nam. Hij remde vóór de bocht een beetje af, schakelde dan terug en liet in de bocht de koppeling opkomen. En terwijl de auto eigenlijk vaart minderde, leek het toch alsof hij optrok. Ik vond het machtig - een heel ander gevoel dan remmen. Dat dit 'op de motor afremmen' heet, hoorde ik pas jaren later toen ik zelf rijlessen kreeg. Ik vind het nu leuk om zelf te doen. Telkens als ik hoor dat er een bank in geldnood komt, moet ik hieraan terugdenken.

Marcellus

Sinds begin 2008 werk ik als pastoraal vrijwilliger twee dagen per week in de Sint Antoniusparochie in Utrecht. Officieel is de parochie ook toegewijd aan Onze Lieve Vrouw van Goede Raad, omdat er in de jaren tachtig een fusie plaats vond met een parochiekerk in de naburige wijk, die moest worden afgebroken.

We hebben het over de wijk Lombok in Utrecht-west rond de Kanaalstraat waar het Nederlandse 'allochtonië' in een keur aan Marokkaanse, Surinaamse, Turkse, Iranese en Griekse winkels en hun klanten iedere dag meer vorm krijgt en wortel schiet in het Utrechtse.

Boompje hoop

Op 14 september jl. vond daar een bijzondere interreligieuze viering plaats, georganiseerd door de Turkse Ulu-moskee, de Liberaal Joodse Gemeente in Utrecht en de Sint Antoniusparochie. Een en ander was bewust gepland als aanloop op de Vredesweek die elk jaar in sep-

tember gehouden wordt. In degelijk maar soepel overleg waren uit de drie heilige boeken - Tenach, Bijbel en Koran - teksten gekozen die alle verwezen naar het thema van de viering 'Dromen op weg naar de vrede'.

Mevrouw rabbijn Navah Tehila, de imam van de Ulu Moskee en de katholieke pastor Gerrit Jan Westerveld spraken de teksten heel rustig. Mevrouw Tehila had haar inbreng in de vorm van twee Hebreeuwse liederen, begeleid door orgel en viool. Na de viering ging de hele kerkgemeenschap in processie naar buiten - de zon werkte mee! - en in de kerktuin werd een boompje geplant als teken van hoop met op een plaquette de tekst *Op 14 september 2008 plantten joden, christenen en moslims samen op weg naar Vrede deze boom.*

Met respect over en weer

Voor het eerst van mijn leven zag ik hier vertegenwoordigers van de drie grote monotheïstische godsdiensten vol onderling respect en geheel gelijkwaardig samen voor het aangezicht van de Eeuwige. Bij het planten van de boom werden drie teksten voorgelezen over de betekenis van de boom in respectievelijk de joodse, christelijke en islamitische traditie.

Een oude man is bezig een Johannesbroodboom te planten. Er komt een jonge man voorbij die vraagt: 'Waarom plant jij op jouw leeftijd nog een boom?' 'Wel jongeman, toen ik geboren werd, stond onze tuin vol vruchtdragende bomen en mijn moeder plukte er de vruchten van voor mij. Moet ik dan niet het land met vruchtbomen achterlaten voor de kinderen die na mij komen?' (joods verhaal)

'Midden op het plein van de stad, omgeven door de rivieren, stond de levensboom, die twaalf maal per jaar vrucht draagt; elke maand eens en zijn loof brengt de volken genezing.' (Apocalyps)

'Wat moeten wij doen als morgen de wereld vergaat. Antwoord: een boom planten.' (Een Hadith - islamitisch oerverhaal)

In deze gekleurde wijk lijken mensen van zoveel talen en tongen elkaar dagelijks voorbij te lopen. Maar - hoe dan ook - leven ze met vallen en opstaan samen. En hier was dit sobere gebaar: een jonge groene boom zichtbaar voor iedereen in het openbaar geplant. Voor mij is dit een zeldzaam signaal van hoop in een tijd die nog steeds door vrees en afkeer voor 'het andere' getekend wordt. Het boompje staat tussen de kerk en het parochiecentrum en naast de oliebollenkraam op de Kanaalstraat 200. Daar is hij te zien!

Gedicht gedacht

Keuze van de redactie

Uit de vele gedichten, gedachten en impressies die De Roerom worden toegestuurd maakt de redactie een keuze.

De verwoeste flat waarin Cajane Gjunashjan woonde tot de aardbeving van 7 dec. 1988

Armeens Requiem

Op 7 december 1988, 's morgens om 11.50 uur werd Armenië getroffen door een zware aardbeving die aan duizenden mensen het leven kostte. Cajane Gjunashjan, overlevende van de stad Gyumi, vertelde aan Trees van Lokven, een goede bekende van haar, over het 'koffertje van oma'. Haar verhaal inspireerde Louis Nabbe tot zijn *Armeens Requiem*. Een klein monument voor haar grootmoeder en haar moeder.

Het koffertje
met haar vergroeiend
maakte deel uit van haar leven.
Diep daarin verborgen
haar stille geheim.
En waar zij ook ging,
het koffertje volgde haar wegen.

Rondom haar rezen vragen:
'Oma, zeg ons toch,
wat verberg je voor onze ogen?
Wanneer gaat het koffertje open?'
Vriendelijk, maar zeer beslist
hield zij dit stukje leven dicht.

De vragen kwamen terug,
telkens weer
en werden bijna smekend van toon.
Tot op een dag -
zij zwichtte voor de aandrang
opende het koffertje
en gaf haar geheim prijs
aan de verbaasde ogen
van haar familiekring:
een fijn geweven doodskleed
en smetteloos witte schoenen,
de kleding voor haar laatste reis.

Toen ...
beefde de aarde.
De dood waarde rond
door steden en dorpen
en nam ontelbare levens mee
naar het land achter onze dromen.
Tussen de troosteloze resten
van wat eens een stad van levenden was,
staat oma, vertwijfeld en lamgeslagen,
bij het lichaam van haar dochter,
geklemd in een dodelijke greep
tussen het puin.

Zwijgend opent oma langzaam
haar dierbare koffertje.
Met een plechtig gebaar
geeft zij de gelouterde vrouw
haar witte reiskleed uit handen
om er haar dode dochter
in te wikkelen voor haar laatste reis.

De witte schoenen staan verweerd
naast het geteisterde lichaam zonder voeten.

Louis Nabbe

Liefde in het zwart

Zou het kunnen
dat het dode leeft?

Zou het kunnen
dat mijn dode leeft?

Zou het kunnen:
liefde in het zwart?

Zou het kunnen:
het onmogelijke mogelijk?

Zou het kunnen:
liefde levendiger dan de dood?

Frans Boddeke

Bart

op zoek naar Bart
grauwe flats wijzen de weg
in een van die zal hij wel wonen
zoeken vragen afzien
hier moet het zijn
hij belt aan en wacht
de deur zwaait open
oog in oog met hem zijn zoon
mager, grijs, versleten
onuitgesproken verwijt
dan wordt hij zacht
schuchtere afstand
elkaar aankijken
weten wat is veel kracht verloren
in eindeloze strijd
zijn kind verslaafd aan lager wal
zij omarmen elkaar
moeten weer loslaten
snikkende werkelijkheid
helaas.

Joop van Beurden in
Van Paal Naar Paal, 2003

Die bolsjewiek

Onlangs was ik in de Ploeg te Bergeijk, de voormalige weverij van Ploegstoffen en Spectrummeubels. Dit jaar, 2008, is het Rietveld-en-Ruysjaar, omdat vijftig jaar geleden Gerrit Rietveld de nieuwe Ploeg mocht bouwen nadat het oude gebouw volledig afgebrand was en Mien Ruys van de omgeving een Mien Ruystuin mocht maken. Er staat geen weefgetouw meer in het gebouw, maar vrijwilligers pogen het gebouw en de omgeving te behouden inclusief een Rietveldbushalte (abri) die zich niet zo ver van de Ploegfabriek bevindt en de Rietveldklok aan het begin van de weg richting de Ploeg. Hoe de Ploeg ontstond is een prachtig verhaal, dat in het gebouw zelf te lezen en te horen is. Op een van de panelen met een zwart-wit foto van een wc met fonteintje en spoeling staat het volgende te lezen:
Een toilet in de Ploeg. Rietveld had oog voor een gezonde omgeving en ook de directie van de Ploeg wilde niet bezuinigen op sanitair. Jan Blijenburg, toenmalig directeur: 'Op die plaatsen waar de arbeiders het meest individu zijn, spreken we hen door deze inrichting met respect aan.'
En dan te weten dat Jan Blijenburg in Bergeijk en omstreken 'de bolsjewiek' werd genoemd. Er is veel veranderd. Prachtig toch!

Nel Beex

Omstreden waarheid

Mebius Brandsma

In september gingen we kamperend langs de afwisselende en ongekend mooie noordwestelijke kusten van Frankrijk. De dagen korten snel en 's avonds sluit je de deur van je caravan wat eerder. Geen radio of televisie, af en toe een krant en dus tijd voor de meegetorste lectuur. In enkele weken gleed ik zo door de 718 pagina's van *Omstreden Waarheid* van Hans Küng. Ik kwam er mezelf in tegen. Soms pakte het me vast, dan weer ontroerde het me.

Het boek gaat over de strijd van Küng met het leergezag in Rome en over de relatie tussen Küng en Joseph Ratzinger, de huidige Paus. Deze twee onderwerpen lopen als een rode draad door het boek heen. Zelf zegt Küng over zijn boek: 'Mijn levensweg was een weg van voortdurende uitdagingen en bedreigingen, crises en oplossingen, verwachtingen en teleurstellingen, successen en nederlagen. Ik beschrijf dus de geschiedenis van een gevecht waarvoor ik mij in woord en daad heb ingezet. En tegelijk beschrijf ik een rouwproces: het verdriet over zoveel vernieuwingen die na het Tweede Vaticaans Concilie mogelijk waren, maar in de kiem werden gesmoord.' (pag. 16).

Hans Küng

Hans Küng is één van de meest bekende katholieke theologen van de laatste vijftig jaar. Een bezielend en gelovig man met een indrukwekkend leven. Hij vertelt boeiend en meeslepend. Bevochten Vrijheid, het eerste deel van zijn levensverhaal verscheen in 2003. Daarin gaat het over de jaren vanaf zijn geboorte tot en met het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). Het vervolg verscheen de afgelopen zomer en is getiteld *Omstreden Waarheid*. Het omvat de periode 1968 tot 1980. Hans Küng werd 19 maart 1928 in Sursee (Zw) geboren. Hij studeerde filosofie en theologie aan de pauselijke universiteit Gregoriana in Rome. In 1954 werd hij priester gewijd. Na zijn promotie over de protestantse theoloog Karl Barth werd hij in 1960 benoemd tot hoogleraar aan de universiteit van Tübingen, waaraan hij tot 1997 verbonden bleef. Tijdens het Concilie was hij evenals Joseph Ratzinger theologisch deskundige en adviseur. De twee werkten als vrienden samen en enige jaren later adviseerde Küng om hem als collega-hoogleraar te benoemen in Tübingen. Na de studentenopstanden in 1968, waaraan ook de universiteit van Tübingen niet ontkwam, groeiden de twee uit elkaar doordat hun theologische opvattingen over kerk en wereld sterk uiteen gingen lopen.

Voor vrijheid en waarheid

Sterk beïnvloed door wat er tijdens het Concilie gebeurde koos Küng voor vrijheid en waarheid in geloof en kerk. Hij schreef kritische studies over de rooms-katholieke kerk, met name over haar leer. Aan de orde kwamen onderwerpen als de

onfeilbaarheid van het leergezag (paus en bisschoppen in samenhang met de Congregatie van de Geloofsleer, voorheen de Curie, waaraan Joseph Ratzinger drieëntwintig jaar leiding gaf!), het priesterambt en het daaraan gekoppelde celibaat, anticonceptie en abortus, de structuur en zending van de kerk, de betekenis van het christen zijn voor mens en wereld. Over de hele wereld hield hij voordrachten, die mensen begrepen en vooral in hun leven en bestaan herkenden. Al snel raakte hij in conflict met het kerkelijk leergezag in Rome. Een tragische geschiedenis met veel intriges, die er uiteindelijk in resulteerde dat hem met instemming van paus Johannes Paulus II en de Duitse bisschoppen in 1979 zijn kerkelijke leerbevoegdheid ontnomen werd. Küng accepteert dit niet omdat hij tot dan toe nooit gegronde argumenten van Rome heeft mogen vernemen, ondanks zijn herhaald verzoek daartoe. Hij bleef aan de universiteit verbonden tot zijn emeritaat.

Rome

Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) werd door paus Johannes XXIII bijeengeroepen om de kerk te vernieuwen, adem en nieuw leven te geven en het geloof weer een plaats te laten krijgen in het menselijk leven van iedere dag. Ouderen herinneren zich deze tijd nog, voelen nog de verademing en het engagement dat er toen was. Het is voorbij. Direct na het concilie probeerde de curie de zaak terug te draaien en zette grote druk op Paulus VI, opvolger van Johannes XXIII. In 1967 schreef deze zijn encycliek over het pries-

tercelibaat, een jaar later gevolgd door de bekende encycliek *Humanae Vitae*, waarin anticonceptie verboden werd. Het proces ging verder, soms meedogenloos. Nederland, dat de weg van de vernieuwing opging onder leiding van kardinaal Bernard Alfrink, werd hard aangepakt. Een behoudende opvolger, Adrianus Simonis, werd zonder één enkele inspraak door Rome op de aartsbisschoppelijke stoel gezet. Met de benoeming van aartsbisschop Wim Eijk lijkt deze trend alleen maar versterkt. Bisschoppen volgen eensgezind de lijn van het Romeinse leergezag; anders word je geen bisschop. De harde restauratie werd nog straffer doorgevoerd door paus Johannes Paulus II. En nu is de vriend en oud-collega van Hans Küng paus. De twee hebben elkaar in 2005 ontmoet in Castel Gandolfo. Het was een goed gesprek, waar een discussie over leerstellige onderwerpen werd vermeden. Küng vond zijn oude vriend minder behoudend dan hij had gedacht en putte daaruit de hoop dat Benedictus XVI toch nog eens een wat mildere en meer open houding zou kunnen aannemen.

Wereldethos

Vastgelopen in zijn eigen rooms-katholieke kerk legt Küng zich steeds meer toe op de dialoog tussen de wereldreligies. Hij richt de stichting *Wereldethos* op en spreekt over de hele wereld over vrede en samenwerking tussen de grote godsdiensten. Hierbij gaat het om geweldloosheid en eerbied voor het leven, - solidariteit en economische rechtvaardigheid, waarachtigheid en tolerantie, - gelijkberechtiging van alle mensen. In het laatste gesprek met paus Benedictus wordt Küng voor dit initiatief geprezen.

Tot slot

Hans Küng is trouw gebleven aan zijn kerk als een kritische gelovige en priester. Hij is niet verbitterd, alleen teleurgesteld in de leiding van zijn kerk en betreurt het dat het niet tot een fatsoenlijke dialoog is gekomen. 'Als katholieke theoloog zal ik blijven vechten voor een meer op de boodschap van Jezus gericht christendom, oecumenische toenadering en de vernieuwing van mijn katholieke kerk, waarmee ik mij nog altijd als priester, zielzorger en wetenschapsbeoefenaar verbonden voel' (p. 671). Loyaal aan zijn kerk gaat Hans Küng verder met een niet stuk te krijgen optimisme, dat door zijn hele boek heen gaat. 'Mijn latere exegetische studies rond de figuur van Jezus en wat christenzijn

betekent, lieten mij zien dat volgens de boodschap van Jezus Gods wil altijd gericht is op het welzijn van de mens. In die geest heb ik ook geprobeerd te leven en theologie te bedrijven' (p. 674-675). Verplicht voelt hij zich aan 'de kerk, die voor mij als theoloog de geloofsgemeenschap is, die ondanks alle vergissingen en fouten in de waarheid van het Evangelie blijft bewaard' (p.688).

Herkenning

Omstreden Waarheid leest als een verhaal. Enige theologische uitstapjes zijn mogelijk wat belemmerend, maar verstoren

niet de grote lijn. In de gebeurtenissen en argumenten herken ik mijn eigen levensverhaal, mijn eigen geloof en mijn eigen kerk, die altijd mijn huis is geweest. Maar wat kun je je er soms eenzaam voelen, vervreemd, niet begrepen, beoordeeld en veroordeeld. En toch is en blijft ze vreemd genoeg ons (t)huis. Huub Oosterhuis schrijft over haar in 1965, toen het Concilie werd afgesloten.

Een hooggestemde geliefde is onze moeder de kerk een schoot voor alle levenden je zult met haar getrouwd zijn.

om je laatste geheimen om je hart is het haar te doen, en wie dat door heeft voelt zich niet meer zo zeker.

Wit zegt zij en de zwarte Zon wordt een wit glas water Water geeft zij te drinken En voortaan heb je dorst.

Huub Oosterhuis *Hand op mijn hoofd*, 1965

Hans Küng *Omstreden Waarheid*, Ten Have 2008; ISBN 978 90 2595 845 9 € 59,90

Nieuwe opleiding

Wim Kroeze

De Sociëteit voor Afrikaanse Missiën in het Zuid-Limburgse Cadier en Keer bij Maastricht zoekt nieuwe missionarissen. De paters leiden leken op om hun werk in West-Afrika voort te zetten. Ze hebben hun interne opleiding hiervoor compleet vernieuwd.

De Sociëteit voor Afrikaanse Missiën zendt nog steeds missionarissen uit naar Afrika. Al bijna vijftig jaar zijn dit niet alleen paters, maar ook mannen en vrouwen die zich een aantal jaren aan de sociëteit verbinden. De opleiding van deze lekenmissionarissen verzorgen de paters in het eigen Vormingscentrum in Cadier en Keer.

De opleiding is vernieuwd en afgestemd op de individuele kwaliteiten van de kandidaten. Zij bestaat uit een parttime deel van maximaal tien weekenden en een fulltime deel van drie maanden. De duur van de cursus kan per kandidaat verschillen, afhankelijk van diens interesses en vooropleiding. De opleiding bestaat uit twee onderdelen: missionaire en praktische vorming. Tijdens het eerste onderdeel komen typisch religieuze onderwerpen als bijbelegese, persoonlijk geloofsleven en missionair elan aan bod; tijdens de praktische vorming zaken als: werken in de tropen, omgaan met andere culturen, kennis van Afrika en gezondheidszorg.

Voor de uitzending als lekenmissionaris zoekt de S.M.A. gemotiveerde mannen en vrouwen, gehuwd of ongehuwd, die zich een deel van hun leven - minimaal vier jaar - willen inzetten voor de ontwikkeling van Afrika. Ze gaan aan de slag in diverse missionaire plekken van de S.M.A. in West Afrika. Bij uitzendingen moet er

een vraag zijn voor hulp. Toch worden er geen vacatures ingevuld. Het gaat niet om het invullen van een concrete baan. Wel belangrijk is dat er tijdens het missionaire werk ontmoeting plaats vindt tussen de missionarissen enerzijds en mensen in nood anderzijds. Uit deze ontmoeting kan dan een project groeien. Dit varieert van eenmalige steun aan één persoon tot scholen bouwen, ecologische landbouwprojecten ontwikkelen of vluchtelingen opvangen.

Het nieuwe vormingscentrum staat ook

open voor mannen die overwegen als priestermissionaris aan de slag te gaan. Voor hen geldt een aangepast opleidingsprogramma. De Sociëteit voor Afrikaanse Missiën werd ruim 150 jaar geleden opgericht in Lyon en is sinds 1883 in Nederland gevestigd. Vanuit Nederland zijn op dit moment nog een kleine twintig missionarissen - leken en priesters - in diverse Afrikaanse landen actief. In Nederland heeft de S.M.A. op dit moment vestigingen in Amsterdam en Cadier en Keer, waar ook het educatief museum Afrika-centrum is gevestigd.

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met: S.M.A.-Vormingscentrum, Wim Kroeze: (043) 407 73 81 (ma.-di.) of 06-159 028 94 of per e-mail: vormingscentrum@sma-nederland.nl

Franciscus van Assisi

Wie Franciscus nog vooral beschouwt als de Don Quichot-achtige minderbroeder doet zichzelf tekort. Een grondige studie naar leven en werk van de grote armoede-practicus laat Franciscus zien als een door God gedragen mens die bewondering afdwingt en blijft boeien. In *Franciscus van Assisi: mysticus en mystagoog* onderzoekt de auteur of Franciscus behalve als mysticus ook als mystagoog beschouwd kan worden. Hubert Bisschops doet dat aan de hand van methodische tekstanalyse en spirituele (her)lezing van een negental geschriften met als hoogtepunt Franciscus' Testament.

Het Testament werd tot nu toe niet of nauwelijks als mystiek geschrift gelezen. Dankzij Bisschops' procesmatige benaderingswijze van de tekst brengt hij Franciscus - juist in zijn Testament - zowel als mysticus alsook als mystagoog aan het licht.

De tekst wordt hierbij gelezen als een omvormingsproces dat Franciscus ervaart op zijn persoonlijke mystieke weg en als een begeleidingsproces voor zijn medebroeders. De uitleg hiervan heeft Bisschops op volstrekt heldere wijze beschreven. Vaktechnische begrippen uit de mystieke literatuur hertaalt hij voor elke niet-geschoolde lezer op begrijpelijke wijze. Bisschops toont met deze studie overtuigend aan, dat Franciscus in al zijn geschriften, maar vooral in zijn Testament erin slaagt om het onzegbare van mystieke ervaringen zegbaar te maken. Het Testament wordt dan ook als bekroning van Franciscus' geschriften aangemerkt. Hij geeft hiermee zijn broeders inzicht in zijn persoonlijk mystieke omvormingsproces en biedt hen tegelijkertijd - als geestelijk leidsman - mystagogische verheldering bij het omvormingsproces dat zij in hun leven ervaren. Samengevat: een lijvig werk, maar een boeiend (studie)boek om donkere avonden te verlichten....

J. van Blanckenburgh-Wijnen

Hubert J. Bisschops ofm *Franciscus van Assisi: mysticus en mystagoog*. Uitgeverij Van Gorcum 2008; ISBN 978 90 2324 461 5; € 62,50

Jos Brink

Jos Brink moet een goede bekende zijn geweest van de enige echte ware Sint Nicolaas. Hij stamde namelijk uit een geslacht van hulpsinterklazen en mag dus zeer ingevoerd heten in deze materie. Kort voordat hij in augustus 2007 overleed, schreef hij het *Handboek voor Hulpsinterklazen*. Hij completeert zijn adviezen en suggesties met 'historische' feiten, le-

genden, beschouwingen, rijm- en surpri-setips. Het is een geestig en geestrijk boek geworden, waaraan menigeen zich kan warmen. De illustraties zijn -zeer waarschijnlijk met opzet en wat ondeugend! - heel zoet en erg lief uit een voorbije tijd. Eén citaat. 'Het grappigste is nog altijd rijmen en foppen tegelijk:

Wat heeft Sint voor jou gezien - een splinternieuw vaatwasmachien! En dan pak je gewoon een afwasborsteltje in.'

Peer Verhoeven

Jos Brink *Handboek voor hulpsinterklazen* Lannoo 2008; ISBN 978 90 2097 822 3; € 14,95

Een droom in olieverf

Onder de titel *Een droom in olieverf* heeft Paul van Ewijk *schilderijen en teksten over leven, liefde en dood van Jos Brink*. 'dit boek hebben wij zijn schilderijen gecombineerd met de mooiste liedteksten die hij gedurende zijn meer dan veertigjarige carrière heeft geschreven. De teksten zijn afkomstig uit allerlei theaterprogramma's en hebben dus in alle Nederlandse en Vlaamse schouwburgen geklonken. Zo is dit boek een mooie combinatie geworden van een onbekende en een bekende kant van Jos. Wij hopen dat hij u wederom zal verrassen. Soms is er een duidelijke link tussen het schilderij en de tekst, maar even zo vaak is het zeer associatief. Net als de schilderijen van Jos dus.' Door dit boek leer je Jos Brink - acteur, cabaretier, schrijver, presentator, musicalacteur, en pastor - ook nog eens kennen als schilder.

Leegte. Schildering van Jos Brink naast zijn tekst *Leegte en Gemis*

Een mooi boek en chique uitgegeven. Een tip wellicht voor de hulpsinterklaas.

Peer Verhoeven

Oxfam Novib kalender

De vijfendertigste Oxfam Novib kalender is uit. Zowel de illustraties als de tekstinhoud zijn 'een feest van kleuren'. Een zeer gevarieerd en kleurrijk spectrum van beelden uit de hele wereld. De Oxfam Novib kalender 2009 toont u weer prachtige beelden uit de hele wereld. Een wereld waarin mensen elkaar steunen in plaats van concurreren, respect tonen voor anderen en solidair zijn met de armsten.

Oxfam Novib, Postbus 30919, 2500 GX Den Haag; (070) 342 17 77; info@oxfamnovib.nl

De Fluistertuin

Een uitermate boeiende bundel in de Fontys filosofiereeks met als thema: *filosofie en literatuur*. Auteur Charles Vergeer, filosoof, formuleert opzet en gedachtegang van dit boek als volgt. 'Bij het zoeken naar de waarheid slaat het denken soms een te luide toon aan, terwijl de filosofie meer acht zou moeten slaan op het zachte fluisteren van verzen en verhalen waarin het geluid van de waarheid klinkt.' Vergeer neemt je al lezend bij de hand en laat je ervaren dat denken zonder verhalen, zonder poëzie

schraal blijft en niet in staat je te boeien. In vijf hoofdstukken brengt hij zeer wezenlijke wijsgerige en menselijke vraagstukken ter sprake, zoals leven en sterven, de ander in ons bestaan, tijd en vergankelijkheid en de waarde van onze gevoelens vreugde, vrees, verlangen, verdriet en plaatst deze in het licht van verhalen uit de klassieke oudheid, de bijbel, de toneelliteratuur en films. Geen sprake van droge wetenschappelijke verhandelingen maar levendige, onderhoudende en verstaanbare zoektochten naar de werkelijkheid, naar wie je bent; dit onderga je bij het leesavontuur in *De Fluistertuin*. Van harte aanbevolen!

Louis Nabbe

Charles Vergeer *De Fluistertuin Filosofie en literatuur*. Uitg. Damon Budel 2008; ISBN 978 90 5573 914 1; € 15,90

Berichten

Redactie

Onderscheiding

Zondag 5 oktober werd de pauselijke onderscheiding "Pro Ecclesia et Pontifice" uitgereikt aan mevrouw Antoinette Ettema-Noels uit Lieshout. Zij kreeg deze hoge kerkelijke onderscheiding voor haar activiteiten voor de Slavisch-Byzantijnse Gemeenschap in Eindhoven. Antoinette Ettema is 29 jaar lid van het Slavisch-Byzantijnse koor van Eindhoven, lid van de Werkgroep Slavisch-Byzantijnse liturgie, 12 jaar bestuurslid van de 'Gemeenschap van de Alheilige Moeder Gods Gruzinskaja', waarvan 6 jaar voorzitter. De honderden aanwezigen zongen voor haar het feestlied *Mnogaja Ljeta*, ingezet door diaken Vader Frits Aarts.

Informatie: Frank Dankloff, (0497) 38 22 68, Harrie Lamers (0499) 42 51 70; 06-229 207 24.

Muziek & Liedculturen

Een boeiende cursus van vijf dagen waarin de functies, die muziek en liedculturen kunnen vervullen in de liturgie centraal zullen staan. Het perspectief is dat van de evangelisch-charismatische vernieuwing. De cursus is in eerste instantie bedoeld voor predikanten, in tweede instantie ook voor hen die anderszins werkzaam zijn op het gebied van liturgie en muziek in de gemeente. Ze draagt een praktisch karakter, met daarbij voldoende theoretische reflectie. Naast muzikaal-theologische onderbouwing - met veel praktische voorbeelden - en vragen op dit gebied aan de orde stellen, wordt van de deelnemers gevraagd zelf aan de slag te gaan met de diverse onderwerpen.

Data: vrijdag 16/01, 13/02, 20/03, 17/04 en 15/05 2009; plaats: Kerkgebouw 'De Ark', Duivenkamp 844 Maarssen; doelgroep: predikanten, priesters, studenten en belangstellende gemeenteleden; kosten: € 300,-, incl. koffie, thee, lunch (Postbank 981299 St. CWN, Leerstoel, Veenendaal); aanmelding: schriftelijk via Theologische Faculteit van de VU, t.a.v. dr. E. van Staalduine-Sulman, De Boelelaan 1105, 1081 HV, Amsterdam.

Informatie: 0252 en 0090 op www.stucom.nl

Hemels Brabant

Zondag 16 november heeft in de Karmel te Boxmeer de presentatie plaats gevonden van *Hemels Brabant* waarin vijf fietsroutes langs religieus erfgoed in Noord-Brabant beschreven staan. Will van de Ven nam er drie voor haar rekening en Paul Spapens twee. Beide auteurs willen ondermeer interesse wekken voor de achtergronden van bekende instellingen die door religi-

euzen zijn gesticht. In het boekje is dan ook veel aandacht voor de geschiedenis van de twee blindeninstituten in Grave - St. Henricus en De Wijnberg - Huize Padua in Boekel van de Broeders Penitenten en de Catechisten in Breda. Het is een soort eerbetoon aan hetgeen de religieuzen in Brabant tot stand hebben gebracht. Peter Nissen schreef een uitgebreid en interessant voorwoord over de achtergronden van dit project.

Informatie: Will van de Ven (073) 692 13 21; www.knr.nl

Thee

Jaarlijks worden meer dan 500 kleine kinderen met ernstige brandwonden opgenomen in een ziekenhuis. De oorzaak is vaak klein en simpel. Van slechts één kop hete thee krijgen baby's en peuters al zware brandwonden. Een langdurig herstel en leren omgaan met een nieuw uiterlijk vanwege de littekens zijn het gevolg... De Brandwonden Stichting kan niet accepteren dat er zoveel kinderen slachtoffer worden van hete thee. Daarom zijn we een Thee-campagne gestart, die jonge ouders wijst op de gevaren van hete thee.

Uitwendig gebruik van thee kan de gezondheid van kinderen ernstig schaden. Onzorgvuldig gebruik van thee kan leiden tot roodheid van de huid, blaren en zelfs ernstige brandwonden. Deze bijwerking komt met name voor bij kinderen van 0 tot 4 jaar. Contact tussen hete thee en de huid moet derhalve vermeden worden. Thee kent helaas geen bijsluiting of gebruikersinformatie die waarschuwt voor deze risico's. Wij roepen de consument daarom dringend op om extra gebruikersinformatie op te vragen en maatregelen te nemen om de risico's van thee in de nabijheid van kinderen te verminderen. Neem geen kind op schoot als u thee drinkt; zet uw theekop of -mok weg van de rand van de tafel; plaats de theepot buiten het bereik van kinderen; gebruik een gesloten thermoskan om hete thee in te bewaren. Deze waarschuwingen gelden niet voor de koude varianten van thee zoals ijsthee. Extra gebruikersinformatie kunt u opvragen.

Informatie: www.brandwondenstichting.nl. Nederlandse Brandwonden Stichting, Postbus 1015, 1940 EA Beverwijk; (0251) 27 55 55.

Internationale 2008

Voor de vierentwintigste keer wordt de Internationale Kerststallenexpositie in de St. Ansfriiduskerk aan de Jacob Catslaan 28 te Amersfoort georganiseerd. De ten-

toonstelling trekt jaarlijks vele belangstellenden uit het gehele land. De expositie wordt gehouden van vrijdag 5 t/m zondag 14 december 2008 en openingstijden zijn: 9.30-17.00 uur, zondagen 12.30-17.30 uur; overige dagen 9.30-21.30 uur. Ook dit jaar weer 300 kerstgroepen uit Afrika, Azië, Zuid-Amerika en Europa, waaronder uit de Provence in Frankrijk een kerstgroep van meer dan 40 Santons, geplaatst in een miniatuur dorpje. Tijdens de avonduren en op zaterdag en zondag zorgen zo'n dertig zangkoren voor een gevarieerde vocale omlijsting van deze expositie. Het *Mannenkoor Crescendo* uit Kortenhoeve geeft zaterdagavond 13 december om 19.30 uur zijn kerstconcert. Voor de kinderen is er een kerststalletje speelhoek en voor de inwendige mens het *Petit-Restaurant De Herberg*. De gehele opbrengst wordt besteed aan de realisatie van een kinderdagverblijf in het dorpje Zibilla in Ghana. Toegangsprijzen: volwassenen € 2,-; kinderen 4-12 jaar € 0,50; kinderen jonger dan vier jaar gratis.

Rob Bakker, Vicarishoeve 1, 3834 XG Leusden; (033) 494 77 08 of 06-531 960 16; e-mail: rob@reflex-systems.nl

Jij die mij ik maakt

Donderdag 27 november is er in de Franciscuskerk aan het Belgiëplein te Breda een avond met Huub Oosterhuis en het Bethlehemkoor Breda o.l.v. Jerry Korsmit. Huub Oosterhuis leest voor uit het essay dat hij schreef voor de Maand van de Spiritualiteit en er worden liederen van hem gezongen. Na de pauze is er gelegenheid vragen te stellen en in gesprek te gaan. De avond begint om 20.00 uur en duurt tot 22.30 uur. Entree € 10,- incl. het essay.

Vanaf 1 november zijn er via Boekhandel Van Kemenade Hollaers, Ginnekenweg 269/271, 4835 NB Breda; (076) 565 70 66 kaarten en essays verkrijgbaar. Ook via Heksenwaag 36, 4823 JV Breda; (076) 541 17 17.

De Parochie St. Petrus Oirschot en H. Bernadette Spoordonk doet er alles aan om de overleden parochianen blijvend in herinnering te houden. Daartoe zijn ze begonnen met het samenstellen van in memoriam-boeken aan de hand van gedachtenisprentjes. Frans Mateijsen (0499-572945) doet in **Klokken** een beroep op de parochianen. 'Vanaf 1 januari 1970 tot nu toe zijn deze boeken voor een groot gedeelte compleet, maar de periode vóór 1970 nog lang niet. We willen daarom een speciale oproep doen aan de parochianen van Oirschot en Spoordonk om nog eens goed te willen kijken.' Wie helpt? Succes Frans!

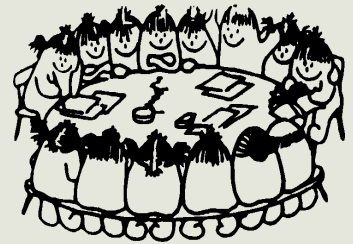
Als de fiets je vriend is, je nogal eens dezelfde weg volgt en oog hebt voor de omgeving, dan blijkt waar je hart ligt. In **Parochieblad H. Jozef Cuijk**. 'Zoals de laatste jaren gebruikelijk worden in het begin van de lente schapen op de Odiliadijk tussen Cuijk en St. Agatha gehuisvest om het gras tegen de dijk kort te maken.... Wanneer de zon opkomt in het oosten, dan staan deze viervoeters met hun gezicht gekeerd naar de zon. In formatie, twee naast elkaar, recht staand en stil. Geen enkel geluid produceren ze als ze de zon verwelkomen op deze pas aangebroken dag. De Kruisheren in het nabijgelegen klooster kunnen het niet beter doen, want de houding van de schapen heeft alles weg van een gebed, in het klooster de vroege metten genoemd. Maar breekt er een onweer los of gaat het hard regenen, dan zoeken ze elkaar op en vormen ze samen door dicht tegen elkaar te gaan staan een soort deken. Op die manier warmen ze zich aan elkaar. Opmerkelijk is dat de lammetjes in de binnenste kring staan.... Of er in deze kudde ook een zwart schaap liep, is niet duidelijk geworden. Wellicht niet omdat ze lieten zien dat ze er voor elkaar willen zijn, bij tij en ontij.'

Hart voor ...! De redactie van **Vijf Sterren blad, Stratum** kan het niet laten om achteraf twee jubilea te vermelden. 'Op 21 september jl. vierde pater Gruijters m.s.c. zijn 70-jarig klooster-jubileum. Wij, de dankbare parochianen van de parochie **Stratum** feliciteren hem daarbij van harte. Pater Gruijters heeft heel veel voor de voormalige parochies in **Stratum** betekend. Hij was altijd bereid te helpen. Wij danken hem daarvoor.... Op 1 mei 2008 was Jos Thomassen 25 jaar dirigent van het Eindhovens Gemengd Koor 'De Roostenzangers'. .... Wij zijn hem zeer dankbaar dat hij tezamen met het koor elke eerste zondag van de maand en op diverse hoogfeestdagen de zondag opluistert. Wij hopen nog lang van zijn diensten gebruik te mogen maken.'

Onder de kop **Diaconie** vestigt **Parochieblad, Groesbeek** aandacht op de stille armoede. 'Wat een raar woord is het toch: armzalig. Hoe kan je nu arm zijn en zalig tegelijk. Alsof je geen zorgen hebt, wanneer je in armoede leeft, geld tekort komt. Elk dubbeltje omdraaien voor je het uitgeeft is geen zalige bezigheid.... Van inkomensmaatregelen als aanvullende bijstandsuitkering, kwijtschelding gemeentelijke belastingen en toeslag voor mensen die lang van een minimuminkomen moeten leven, wordt maar door 40% tot 50% gebruik gemaakt door mensen die er recht op hebben. Deze landelijke cijfers zijn wellicht niet voor Groesbeek van toepassing, maar wel een reden om dit nader te onderzoeken. ... Er zijn 65-plussers met alleen AOW of een klein pensioen, mensen met een blijvende aandoening en gezinnen die van een WAO-uitkering of de Bijstand moeten leven.... Het valt niet mee de gang naar het gemeentehuis te maken en te vragen om geld, want daar komt het op neer. Misschien is het gemakkelijker om een vrouwd iemand uit uw omgeving, een verzorger, iemand uit de diaconie of het pastoraat, een vrijwilliger uit een organisatie te vragen om advies en steun voordat men de stap zet.... Nog even iets over het gevoel van zaligheid.... Mensen met weinig weelde kunnen erg gelukkig zijn.'

In **3 Klank, Willibrordus Waalre** gaat men niet voorbij aan de schone kunsten met hart voor schilderkunst en muziek. 'In december houdt de heer Peter Thoben, conservator van Museum Kempenland in Eindhoven een lezing over kerstvoorstellingen in relatie tot de Vlaamse primitieven. Aan de hand van dia's. Daarbij zullen bekende Vlaamse kunstenaars uit de 16e en 17e eeuw de revue passeren. 9 dec. 20.00 u... De veertigdagentijd is bij uitstek geschikt voor een moment van bezinning en we hebben een lezing die goed bij deze periode aansluit. Mevrouw Thérèse van den Heuvel uit Eindhoven komt vertellen over de **Mattheüs Passion** van J.S. Bach. Op 10 maart 20.00 u. Beide in de Agnus Dei kerk, Kon. Julianalaan 12, Aalst.' De Oecumenische Werkgroep nodigt u heel graag uit voor deze bijeenkomsten.

Voor wie zich een keer per maand wil inzetten in een viering van Woord en Gebed is het volgende bericht bestemd. In **Kerkbode, Edith Stein Vught**. 'Ik zat gevangen en u bent bij mij geweest. Christenen geloven dat een mens geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis. Dat houdt niet op als hij of zij in de gevangenis belandt. ... Sommige gedetineerden hebben andere mensen veel leed aangedaan en een rotzooitje gemaakt van hun eigen leven. Dat roept gevoelens van verdriet, wraak en on-

Uw parochieblad

macht op. De gevangenispastor is er om daar helderheid in te brengen. ... In de bajes kun je iedere zondag naar de kerk. Er kan een kaarsje gebrand worden, er wordt uit de bijbel gelezen, er worden rituelen voltrokken, er wordt gebeden voor familie en kinderen, zieken en overledenen maar ook voor slachtoffers. .... De geestelijke verzorging bij Justitie probeert waar mogelijk gedetineerden te verbinden met geloof, ethiek, de samenleving en vooral zichzelf. Want alleen door verbonden te blijven met het Goede wordt het Kwade beteugeld. Wie één mens redt, redt de hele wereld.' Wie voelt zich geroepen? Wie heeft hart voor deze mensen?

In **Kerkvalk, Pastorale Eenheid Valkenswaard** gaat men in op het Paulusjaar. Met heel veel hart! 'Wie was Paulus? Een fanatieke, ijverige Farizeeër. Volgens de Farizeeërs, die toen een belangrijke stroming vormden in het jodendom, moest je heel nauwkeurig de wetten van Mozes onderhouden. Tot op de letter, anders had je geen recht op God. De enige manier om God voor je te winnen was om heel stipt je best te doen. Pas dan zou God zijn Messias sturen en zijn volk bevrijden uit de greep van de Romeinen. Zo dacht Paulus...tot op de weg naar Damascus. Paulus bestreed Jezus te vuur en te zwaard. Jezus was immers iemand die zich boven de joodse wetten stelde. 'De Sabbat is er voor de mens en de mens is er niet voor de Sabbat.' Dat kon voor een wetsgetrouwe Farizeeër absoluut niet. Tot Paulus ineens dat visioen krijgt. Wat er precies gebeurde op weg naar Damascus weten we niet. Maar wel is zeker dat het leven van Paulus radicaal op zijn kop werd gezet. ... Jezus liet zien dat het niet gaat om het precies naleven van wetten en regels ... Jezus verkondigde dat God liefde is in de betekenis van iemand het leven gunnen, iemand geluk en vrijheid geven. Om jezelf te zijn zonder dwang van buitenaf.'

Van Wittem naar Peerke

Tilburgs Comité Peerke Donders

De redemptoristen blijven niet achter bij de feestelijkheden rond de tweehonderdste geboortedag van Peerke Donders op 27 oktober 2009. De provincie St. Clemens van de Congregatie van de Allerheiligste Verlosser organiseert samen met het Tilburgse Comité Peerke Donders volgend jaar van woensdag 21 oktober tot en met dinsdag 27 oktober een pelgrimswandeling van het Limburgse Wittem naar het heiligdom van Peerke Donders in Tilburg-Noord.

Iedereen die interesse heeft kan de hele pelgrimstocht of een dag-etappe meelopen. In verband met de voorbereiding roept de organisatie nu al op zich hiervoor aan te melden.

Wittem

In Wittem zetelt de provincie St. Clemens, genoemd naar de heilige redemptorist Clemens Maria Hofbauer. Deze provincie ontstond op 1 augustus 2005 uit een samengaan van de Nederlandse, Keulse, Vlaamse en Zwitserse provincie. De redemptoristen werden in 1732 opgericht. In 1832 vestigden ze zich in Wittem, Nederland. Deze Limburgse plaats heeft dus veel met de redemptoristen, zowel historisch als in de actuele situatie.

Pelgrimswandeling

Omdat de zalige Peerke Donders de meest bekende Nederlandse redemptorist is, ontstond bij de redemptoristen in Wittem het plan om volgend jaar ook op een goede manier stil te staan bij zijn tweehonderdste geboortedag. Gekozen werd voor een pelgrimswandeling van zeven dagen. Woensdag 21 oktober wordt in Wittem gestart. De aankomst is op dinsdag 27 oktober bij het heiligdom van Peerke Donders in Tilburg-Noord. De afstand van het totale traject is 153 kilometer.

Heel of deel

Een groep van ongeveer vijf personen loopt de hele route. Daarnaast wordt de mogelijkheid geboden het hele stuk of een dagtocht mee te

lopen. De lengte van de etappes varieert van 18 tot 27 kilometer. Van deelnemers wordt daarom wel enige wandelervaring verwacht. Zij die de hele tocht meelopen, overnachten in gereserveerde hotels of andere logiesmogelijkheden. Deze groep kent een maximum van twintig deelnemers. Zij die een dagtocht mee willen maken, worden door de organisatie per bus naar het vertrekpunt gebracht - en aan het eind van de dag weer terug naar de vertrekplaats.

Bezinnend

Peerke's Pad, zoals de pelgrimstocht heet, heeft nadrukkelijk een pelgrimskarakter. Dagelijks zijn er verschillende momenten van bezinning. Het overkoepelende thema van de pelgrimage is naastenliefde. De laatste dag-etappe op 27 oktober is tien kilometer lang. Dan wordt gestart bij de abdij Onze Lieve Vrouw van Koningshoeven in Berkel-Enschot, waarna het nog tien kilometer is naar Tilburg-Noord. Door middel van oproepen in de media wordt geprobeerd Tilburgers hieraan massaal deel te laten nemen. De route is professioneel uitgezet en voert door mooie natuur. Van de route wordt een boekwerkje uitgegeven met een gedetailleerde beschrijving en informatie over bijzonderheden onderweg. Op deze manier wil de organisatie Peerke's Pad een permanent karakter geven.

Voor meer informatie over deelname en kosten kan tussen 08.00 uur en 20.00 uur contact worden opgenomen met het klooster in Wittem (043) 450 17 41.

Meertje Lozerheide

Boskapel

25 nov. 20.00-22.00 u. Verlangen: wat is dat? 2 dec. 20.00-22.00 u. De apostel Paulus: omstreken en fascinerend; 16 dec. 20.00-22.00 u. Een kleine eeuw Augustijnen in Nijmegen. Graafseweg 276, 6532 ZV Nijmegen; (024) 377 69 68; info@boskapel.nl

Abdij van Berne

12 dec. 19.30 u.-14 dec. 15.00 u. Yoga: waarachtig leven; 24 dec. 16.00 u.-26 dec. 14.00 u. Op zoek naar Jezus. Abdijstraat 49, 5473 AD Heeswijk; (0413) 29 92 99 of 29 92 84; gastensecretariaat@abdiyanberne.nl

DAC

28 nov 11.00 u.-29 nov 15.00 u. Meditatieweekend: De kracht van het nu. 4 dec 20.00 u.-7 dec 16.00 u. Hoor? Wie klopt daar zachtjes? Het is een vreedemdeling zeker... 23 dec 15.00 u.- 26 dec. 14.00 u. Kerstmis in het klooster. Stadsdam 1, 6851 AH Huisen; (026) 326 44 22; info@dominicaanscentrum.nl

Begijnenhofgesprekken

14 dec 10.30-12.30 u.: Dr. Bob Coppes uit Amsterdam: Bijna-dood ervaringen en wereldreligies. Mevr. E. Spiertz, Grevenmacherhof 11, 5625 LS Eindhoven; (040) 242 12 63; lezingen@kpnmail.nl

Damiaancentrum

13 dec. vanaf 10.00 u. Damiaancentrum Olland: Bezinningsdag. Ziekte, uitdaging tot gebed? Met pater prof.dr. H. van de Spijker, pastoraal theoloog. C. Jansen, Jan van Riebeeckstraat 10, 5684 EJ Best; (0499) 39 87 41; cja.jansen@home.nl

Zwanenhof

12 dec. 17.00 u.-14 dec. 16.00 u. Een diepe wens wordt niet vervuld... Ongevilde kinderloosheid. Retraitehuisweg 6, 7625 SL Zenderen; (074) 265 95 25; info@zwanenhof.nl

“Aanhaling- Steken”

Cees Remmers

* ‘Ik was, ondanks alles, niet gelukkig. Ik zag mezelf als een vis zwemmend in de oceaan op zoek naar water. Het is overal om je heen maar je ziet het niet.’
Jos Roskam

* ‘Wat wij secularisatie noemen is niet het verdwijnen maar het omvormen van religie. Het religieuze laat zich niet meer opsluiten in instituties, maar duikt telkens op onvermoe-de plekken op.’
Peter Nissen

* ‘Veel mensen zijn op zoek naar hun identiteit omdat ze zich niet meer veilig voelen in dit tijdperk van globalisering. We moeten pluralistisch denken, maar in plaats daarvan trekt iedereen zich steeds meer terug in z’n eigen getto.’
Karen Armstrong

* ‘Alle wegen leiden naar Rome.’
’n Zeer katholieke tomtom

* ‘Soms wordt men pas wat, als men niets meer wil worden.’
Willy Brandt

* ‘Het hiernamaals, waarop ik wel hóóp, zie ik niet als een eeuwigdurende EO-uitzending met eindeloos zingende engelenkoren en Andries Knevel de hele dag aan het woord. Mijn geloof bestaat voornamelijk uit hoop. Iets anders hebben we niet.’
Bob Smalhout

* ‘De credo-crisis lijkt me groter dan de krediet-crisis.’
Gehoord

* ‘Het geloof in onze tijd staat niet meer als een huis; het is eerder ’n tent in de woestijn.’
Bernard Rootmensen

In 't nieuw

Toon van Beek

Spijt komt na de zonde. Als ik terugkijk op mijn leven, dan blijkt deze roomse tegeltjes-wijsheid te kloppen als een bus. ‘Maar ach, achteraf heeft iedereen gelijk’, relativeert pastoor Johan Goris van de H. Familieparochie in de Aalst-Waalre. Hoewel pas 33 jaar toont hij zich met deze opmerking een waar vakman - daar kan ik iets mee en de nuance die hij aanbrengt past in het gemak waarmee ik als Brabander heb geleerd met de scherpe kantjes van het leven om te gaan. Johan Goris heeft mij de Onze Lieve Vrouw Presentatiekerk van Aalst laten zien. Het interieur van deze neogotische kerk is tamelijk rijk aangekleed. Dat is de verdienste van de jonge Vlaamse pastoor, het parochiebestuur en de Aalster gemeenschap. Toen hij zo'n tien jaar geleden als jong kapelaantje aantrad trof hij een kerk aan die in 1967 volkomen kaal geslagen is.

Pastoor Johan Goris laat een knipsel zien uit het Eindhovens

Dagblad van maart 1967. De krantenfoto toont een oplegger, hoog opgestapeld met heiligenbeelden, kruisbeelden, schilderijen, bidstoelen... De totale materiële inhoud van de kerk is waarschijnlijk gebruikt om een boerenerf mee te verhanden. Een schoolvoorbeeld van de Tweede Beeldenstorm die na het Tweede Vaticaans Concilie door de rooms-katholieke kerken raasde. In Noord-Brabant waren tal van voorbeelden na deze revolutie van katholieke kerken nog kaler dan een protestantse kerk. De laatste jaren

zijn er bijna evenzoveel voorbeelden van parochiebesturen die de kerken weer in oude luister terugbrengen. Johan Goris tikte twaalf heiligenbeelden op de kop, een kruisweg, godslamp (foto), neogotisch hoogaltaar... Zonder het verleden de schuld te willen geven ('achteraf heeft iedereen gelijk'), geeft pastoor Johan Goris de reden van deze keer ten goede. 'Geloof', zegt hij, 'moet niet alleen gehoord worden, 'je moet het ook zien, voelen, proeven en ruiken. Geloven doe je met alle zintuigen.'

